
Tarka Sangraha 1-8

ತರ್ಕಸಂಗ್ರಹ ಅಧ್ಯಾಯ 1 - 8

Document Information

Text title : tarkasangraha

File name : tarkasangraha.itx

Category : major_works

Location : doc_z_misc_major_works

Author : Annambhatta

Transliterated by : Ashish Chandra ashish_chandr70 at hotmail.com

Proofread by : Ashish Chandra ashish_chandr70 at hotmail.com

Description-comments : Stepping stone for understanding the Nyaya-Vaisheshika systems of logic.

Latest update : August 28, 2023

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

ತರ್ಕಸಂಗ್ರಹ ಅಧ್ಯಾಯ 1 - 8

ಅಥ ಪ್ರಥಮೋಽಧ್ಯಾಯ .

ನಿಧಾಯ ಹೃದಿ ವಿಶ್ವೇಶಂ ವಿಧಾಯ ಗುರುವಂದನಂ .

ಬಾಲಾನಾಂ ಸುಖಬೋಧಾಯ ಕ್ರಿಯತೇ ತರ್ಕಸಂಗ್ರಹ .. 1 ..

ದೀಪಿಕಾ

ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಂ ಸಾಂಬಮೂರ್ತಿಂ ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ಗಿರಾಂ ಗುರುಂ .

ಟೀಕಾಂ ಶಿಶುಹಿತಾಂ ಕುರ್ವೇ ತರ್ಕಸಂಗ್ರಹದೀಪಿಕಾಂ ..

ಚಿಕೀರ್ಷಿತಸ್ಯ ಗ್ರನಥಸ್ಯ ನಿರ್ವಿಘ್ನಪರಿಸಮಾಪ್ತೃಥಂ

ಶಿಷ್ಟಾಚಾರಾನುಮಿತಶ್ಚುತಿಬೋಧಿತಕರ್ತವ್ಯತಾಕ್-ಇಷ್ಟದೇವತಾನಮಸ್ಕಾರಾತ್ಮಕಂ

ಮಂಗಲಂ ಶಿಷ್ಯಶಿಕ್ಷಾಯೈ ಗ್ರಂಥತೋ ನಿಬದ್ಧಂಶ್ಚಿಕೀರ್ಷಿತಂ ಪ್ರತಿಜಾನೀತೇ .

ನಿಧಾಯೇತಿ . ನನು ಮಂಗಲಸ್ಯ ಸಮಾಪ್ತಿಸಾಧನತ್ವಂ ನಾಸ್ತಿ . ಮಂಗಲೇ ಕೃತೇಽಪಿ

ಕಿರಣವಲ್ಯಾದೌ ಸಮಾಪ್ತದರ್ಶನಾತ್, ಮಂಗಲಾಭಾವೇಽಪಿ ಕಾದಂಬರ್ಮಾದೌ

ಸಮಾಪ್ತಿದರ್ಶನಾಚ್ಚ ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಾಭ್ಯಾಂ ವ್ಯಭಿಚಾರಾದಿತಿ ಚೇತ್ ನ .

ಕಿರಣವಲ್ಯಾದೌ ವಿಘ್ನಬಾಹುಲ್ಯಾತ್ಸಮಾಪ್ತಭಾವಃ . ಕಾದಂಬರ್ಯಾದೌ

ಗ್ರಂಥಾದ್ವಹಿರೇವ

ಮಂಗಲಂ ಕೃತ್ಮತೋ ನ ವ್ಯಭಿಚಾರಃ . ನನು ಮಂಗಲಸ್ಯ (ಗ್ರಂಥಾದೌ)

ಕರ್ತವ್ಯತ್ವೇ ಕಿಂ ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ಚೇತ್ ನ . ಶಿಷ್ಟಾಚಾರಾನುಮಿತಶ್ಚುತೇರೇವ್

ಪ್ರಮಾಣತ್ವಾತ್ . ತಥಾ ಹಿ ಮಂಗಲಂ

ವೇದ-ಬೋಧಿತ್ಕರ್ತವ್ಯತಾಕಮಲೌಕಿಕಾವಿಗೀತಶಿಷ್ಟಾಚಾರವಿಷಯತ್ವಾದ್ವರ್ಶಾದಿವತ್

ಭೋಜನಾದೌ ವ್ಯಭಿಚಾರ ವಾರಣಾಯ ಅಲೌಕಿಕೇತಿ . ರಾತ್ರಿಶ್ರಾದ್ಧಾದೌ

ವ್ಯಭಿಚಾರವಾರಣಾಯ ಅವಿಗೀತೇತಿ . ಶಿಷ್ಟಪದಂ ಸ್ವಷ್ಟಾರ್ಥಂ . ನ

ಕುರ್ಯಾನ್ನಿಷ್ಟಲಂ ಕರ್ಮ ಇತಿ ಜಲತಾಡನಾದೇರಪಿ ನಿಷಿದ್ಧತ್ವಾತ್ . ತಕ್ಕೃಂತೇ

ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಂತೇ ಇತಿ ತರ್ಕಾಃ ದ್ರವ್ಯಾದಿಪದಾರ್ಥಾಸ್ತೇಷಾಂ ಸಂಗ್ರಹಃ ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣ

ಸ್ವರೂಪಕಥನಂ ಕ್ರಿಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಕಸ್ಮೈ ಪ್ರಯೋಜನಾಯೇತ್ಯತ ಆಹ .

ಸುಖಬೋಧಾಯೇತಿ . ಸುಖೇನಾನಾಯಾಸೇನ ಯೋ ಬೋಧಃ ಪದಾರ್ಥಜ್ಞಾನಂ

ತಸ್ಮಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ .

ನನು ಬಹುಷು ತರ್ಕಗ್ರಥೇಷು ಸತ್ಸು ಕಿಮರ್ಥಂಪೂರ್ವೋಽಯಂ ಗ್ರಂಥಃ ಕ್ರಿಯತ ಇತ್ಯತ ಆಹ . ಬಾಲಾನಾಮಿತಿ . ತೇಷಾಮತಿವಿಸ್ತೃತತ್ವಾದ್ಬಾಲಾನಾಂ ಬೋಧೋ ನ ಜಾಯತ

ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಗ್ರಹಣಧಾರಣಪುಟುರ್ಬಾಲಃ ನ ತು ಸ್ತನಂಧಯಃ . ಕಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಕ್ರಿಯತ ಇತ್ಯತ ಆಹ . ನಿಧಾಯೇತಿ . ವಿಶ್ಲೇಶಂ ಜಗನ್ನಿಯಂತಾರಂ . ಹೃದಿ ನಿಧಾಯ ನಿತರಾಂ ಸ್ಥಾಪಯಿತ್ವಾ ಸದಾ ತದ್ಧಯಾನಪರೋ ಭೂತೈತ್ಯರ್ಥಃ . ಗುರೂಣಾಂ ವಿದ್ಯಾಗುರೂಣಾಂ,ವಂದನಂ ನಮ್ಸಾರಂ, ವಿಧಾಯ ಕೃತೈತ್ಯರ್ಥಃ ..

ದ್ರವ್ಯಗುಣಕರ್ಮಸಾಮಾನ್ಯವಿಶೇಷಸಮವಾಯಾಽಭಾವಾಃ ಸಪ್ತಪದಾರ್ಥಾಃ .. 2 .. ದೀಪಿಕಾ

ಪದಾರ್ಥಾನ್ ವಿಚ್ಛತೇ . ದ್ರವ್ಯೇತಿ . ಪದಸ್ಯಾರ್ಥಃ ಪದಾರ್ಥಃ ಇತಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತ್ಯಾಭಿಧೇಯತ್ವಂ ಪದಾರ್ಥಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಂ (ಲಭ್ಯತೇ) . ನನು ವಿಭಾಗಾದೇವ ಸಪ್ತತೇ ಸಿದ್ಧೇ ಸಪ್ತ (ಪದ) ಗ್ರಹಣಂ ವ್ಯರ್ಥಮಿತಿ ಚೇತ್, ನ ಅಧಿಕಸಂಖ್ಯಾವ್ಯವಚ್ಛೇದಾರ್ಥಕತ್ವಾತ್ . ನನ್ವತಿರಿಕ್ತಃ ಪದಾರ್ಥಃ ಪ್ರಮಿತೋ ವಾ ನ ವಾ . ನಾಸದ್ಯಃ ಪ್ರಮಿತಸ್ಯ ನಿಷೇಧಾಯೋಗಾತ್ . ನ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪ್ರತಿಯೋಗಿಪ್ರಮಿತಿಂ ವಿನಾ ನಿಷೇಧಾನುಪಪತ್ತೇರಿತಿ ಚೇತ್, ನ . ಪದಾರ್ಥತ್ವಂ ದ್ರವ್ಯಾದಿಸಪ್ತಾನ್ಯತಮತ್ವವ್ಯಾಪ್ಯಮಿತಿ ವ್ಯವಚ್ಛೇದಾರ್ಥಕತ್ವಾತ್ (ಸಪ್ತಗ್ರಹಣಂ) . ನನು ಸಪ್ತಾನ್ಯತಮತ್ವಂ ಸಪ್ತಭಿನ್ನಭಿನ್ನತ್ವಮಿತಿ ವಕ್ತವ್ಯಂ . ಸಪ್ತಭಿನ್ನಸ್ಯಾಪ್ರಸಿದ್ಧಯಾ ಕಥಂ ಸಪ್ತಾನ್ಯತಮತ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿ ನಿಶ್ಚಯ ಇತಿ ಚೇತ್, ನ . ದ್ರವ್ಯಾದಿಸಪ್ತಾನ್ಯತಮತ್ವಂ ನಾಮ ದ್ರವ್ಯಾದಿಭೇದಸಪ್ತಕಾಭಾವವತ್ತ್ವಂ . ಅತೋ ದೋಷವಿರಹಾತ್ . ಏವಮಗ್ರೇಽಪಿ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ ..

ತತ್ರ ದ್ರವ್ಯಾಣೀ ಪೃಥಿವ್ಯಪ್ತೇಜೋವಾಯ್ವಾಕಾಶಕಾಲದಿಗಾತ್ಮಮನಾಂಸಿ ನವೈವ .. 3 .. ದೀಪಿಕಾ

ದವ್ಯಂ (ದ್ರವ್ಯಾಣಿ) ವಿಭಜತೇ . ತತ್ರೇತಿ . ತತ್ರ ದ್ರವ್ಯಾದಿಮಧ್ಯೇ . ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ನವೈವೇತ್ಯನ್ವಯಃ . ಕಾನಿ ತಾನಿ ಇತ್ಯತ ಆಹ . ಪೃಥಿವೀತಿ . ನನು ತಮಸೋ ದಶಮದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ವಿದ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ಕಥಂ ನವೈವ ದ್ರವ್ಯಾಣೀತಿ . ತಥಾ ಹಿ . ನೀಲಂ ತಮಶ್ಚಲತೀತ್ಯಬಾಧಿತಪ್ರತೀತಿಬಲಾನೀಲರೂಪಾಧಾರತಯಾ ಕ್ರಿಯಾಧಾರತಯಾ ಚ

ತಮಸೋ ದ್ರವ್ಯತ್ವಂ ತಾವ್ತಾ ಸಿದ್ಧಂ . ತತ್ರ ತಮಸೋ ನಾಕಾಶಾದಿಪಂಚಕೇಽನ್ತರ್ಭಾವಃ ರೂಪವತ್ತ್ವಾತ್ . ಅತ ಏವ ನ ವಾಯೌ, ಸ್ವರ್ಶಾಭಾವಾತ್ ಸದಾಗತಿಮತ್ತ್ವಾ ಭಾವಾಚ್ಚ

ನಾಪಿ ತೇಜಸಿ, ಭಾಸ್ವರೂಪಾಭಾವಾತ್ ಉಷ್ಣಸ್ವರ್ಶಾಭಾವಾಚ್ಚ . ನಾಪಿ ಜಲೇ,

ಶೀತಸ್ವರ್ಶಾರ್ಭಾವಾತ್ ನೀಲರೂಪವತ್ತ್ವಾಚ್ಚ . ನಾಪಿ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ, ಗಂಧಾಭಾವಾತ್ ಸ್ಪರ್ಶರಹಿತತ್ವಾಚ್ಚ . ತಸ್ಮಾತ್ತಮೋ ದಶಮದ್ರವ್ಯಮಿತಿ ಚೇತ್, ನ .
 ತಮಸಸ್ತೇಜೋಽಭಾವರೂಪತ್ವಾತ್ . ತಥಾ ಹಿ . ತಮೋ ನ
 ರೂಪಿದ್ರವ್ಯಮಾಲೋಕಾಸಹಕೃತಚಕ್ಷುರ್ಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಾದಾಲೋಕಾಭಾವವತ್ .
 ರೂಪಿದ್ರವ್ಯಚಾಕ್ಷುಷಪ್ರಮಾಯಾಮಾಲೋಕಸ್ಯ ಕಾರಣತ್ವಾತ್ . ತಸ್ಮಾತ್
 ಪ್ರೌಢಪ್ರಕಾಶಕತೇಜಸ್ಸಾಮಾನ್ಯಾಭಾವಸ್ತಮಃ, ತತ್ರ ನೀಲಂ ತಮಶ್ಚಲತಿ ಇತಿ
 ಪ್ರತ್ಯಯೋ ಭ್ರಮಃ . ಅತೋ ನವ ದ್ರವ್ಯಾಣೀತಿ ಸಿದ್ಧಂ . ದ್ರವ್ಯತ್ವಜಾತಿಮತ್ತ್ವಂ
 ಗುಣವತ್ತ್ವಂ ವಾ ದ್ರವ್ಯಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಂ . ಲಕ್ಷ್ಯೈಕದೇಶಾವೃತ್ತಿತ್ವಮವ್ಯಾಪ್ತಿಃ .
 ಯಥಾ ಗೋಃ ಕಪಿಲತ್ವಂ . ಅಲಕ್ಷ್ಯೇ ಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ವರ್ತನಮತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ . ಯಥಾ ಗೋಃ
 ಶೃಂಗಿತ್ವಂ . ಲಕ್ಷ್ಯಮಾತ್ರಾವೃತ್ತಿತ್ವಮಸಂಭವಃ . ಯಥಾ
 ಗೋರೇಕಶಫವತ್ತ್ವಂ . ಏತದ್ಗೂಷಣತ್ರಯರಹಿತಧರ್ಮೋ ಲಕ್ಷಣಂ . ನ
 ಏವಾಸಾಧಾರಣಧರ್ಮ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ .
 ಲಕ್ಷಯತಾವಚ್ಛೇದಕಸಮನಿಯತತ್ವಮಸಾಧಾರಣತ್ವಂ . ವ್ಯಾವರ್ತಕಸ್ಯೈವ
 ಲಕ್ಷಣತ್ವೇ ವ್ಯಾವೃತ್ತಾವಭಿದೇಯತ್ವಾದೌ ಚಾತಿವ್ಯಾಪ್ತಿರತಸ್ತದ್ವಾರಣಾಯ
 ತದ್ಗ್ನಿನ್ಯತ್ವಂ ಧರ್ಮವಿಶೇಷಣಂ ದೇಯಂ . ವ್ಯವಹಾರಸ್ಯಾಪಿ ಲಕ್ಷಣಪ್ರಯೋಜನತ್ವೇ
 ತನ್ನ ದೇಯಂ . ವ್ಯಾವೃತ್ತೇರಪಿ ವ್ಯವಹಾರಸಾಧನತ್ವಾತ್ . ನನು ಗುಣವತ್ತ್ವಂ ನ
 ದ್ರವ್ಯಲಕ್ಷಣಂ, ಆದ್ಯಕ್ಷಣಾವಚ್ಛಿನ್ನಘಟೀ ಉತ್ಪನ್ನವಿನ್ನಿಷ್ಠಘಟೀ
 ಚಾವ್ಯಾಪ್ತೇರಿತಿ ಚೇತ್, ನ . ಗುಣಸಮಾನಾಧಿಕರಣಸತ್ತಾಭಿನ್ನಜಾತಿಮತ್ತ್ವಸ್ಯ
 ವಿವಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್ . ನಸ್ವೇವಮಪಿ ಏಕಂ ರೂಪಂ ರಸಾತ್ಪ್ರಥಮ್ ಇತಿ
 ವ್ಯವಹಾರಾದ್ರೂಪಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿರಿತಿ ಚೇತ್, ನ . ಏಕಾರ್ಥಸಮವಾಯಾದೇವ
 ತಾದೃಶವ್ಯವಹಾರೋಪಪತ್ತೌ ಗುಣೇ ಗುಣಾನಂಗೀಕಾರಾತ್ .
 ರೂಪ-ರಸ-ಗಂಧ-ಸ್ಪರ್ಶ-ಸಂಖ್ಯಾ-ಪರಿಮಾಣ-ಪೃಥಕ್ತ್ವ-ಸಂಯೋಗ-ವಿಭಾಗ-ಪರ್
 ಅತ್ವಾ-ಽಪರತ್ವ-ಗುರೂತ್ವ-ದ್ರವತ್ವ-ಸ್ನೇಹ-ಶಬ್ದ-ಬುದ್ಧಿ-ಸುಖ-ದುಃಖೇಚ್ಛಾ
 ದ್ವೇಷ-ಪ್ರಯತ್ನ-ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ-ಸಂಸ್ಕಾರಾಃ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಗುಣಾಃ .. 4 ..
 ದೀಪಿಕಾ
 ಗುಣಾನ್ವಿಭಜತೇ . ರೂಪೇತಿ . ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮಭಿನ್ನತ್ವೇ ಸತಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾನ್ ಗುಣಃ .
 ಗುಣತ್ವಜಾತಿಮಾನ್ವಾ . ನನು ಲಘುತ್ವಕರಿನತ್ವಮೃದುತ್ವಾದೀನಾಂ ವಿದ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್
 ಕಥಂ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಗುಣಾ ಇತಿ ಚೇತ್, ನ . ಲಘುತ್ವಸ್ಯ
 ಗುರೂತ್ವಾಭಾವರೂಪತ್ವಾನ್ಮೃದುತ್ವಕರಿನತ್ವಯೋಃ ಅವಯವಸಂಯೋಗವಿಶೇಷತ್ವಾತ್
 ಉತ್ಕ್ಲೇಷಣಾಪಕ್ಷೇಪಣಾಕುಂಚನಪ್ರಸಾರಣಗಮನಾನಿ ಪಂಚ ಕರ್ಮಾಣಿ .. 5 ..

ದೀಪಿಕಾ

ಕರ್ಮ ವಿಭಜತೇ . ಉತ್ಕೇಷಣೇತಿ . ಸಂಯೋಗಭಿನ್ನತ್ವೇ ಸತಿ
ಸಂಯೋಗಾಸಮವಾಯಿಕಾರಣಂ ಕರ್ಮ ಕರ್ಮತ್ವಜಾತಿಮದ್ವಾ . ಭ್ರಮಣಾದೀನಾಮಪಿ
ಗಮನೇ

ಅಂತರ್ಭಾವಾನ್ನ ಪಂಚತ್ವವಿರೋಧಃ ..

ಪರಮಪರಂ ಚೇತಿ ದ್ವಿವಿಧಂ ಸಾಮಾನ್ಯಂ .. 6 ..

ದೀಪಿಕಾ

ಸಾಮಾನ್ಯಂ ವಿಭಜತೇ . ಪರಮಿತಿ . ಪರಮಧಿಕದೇಶವೃತ್ತಿ . ಅಪರಂ

ನ್ಯೂನದೇಶವೃತ್ತಿ . ಸಾಮಾನ್ಯಾದಿಚತುಷ್ಟಯೇ ಜಾತಿನಾಸ್ತಿ ..

ನಿತ್ಯದ್ರವ್ಯವೃತ್ತಯೋ ವಿಶೇಷಾಸ್ತ್ವ ನಂತಾ ಏವ .. 7 ..

ದೀಪಿಕಾ

ವಿಶೇಷಂ ವಿಭಜತೇ . ನಿತ್ಯೇತಿ . ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಚತುಷ್ಟಯಪರಮಾಣವಃ

ಆಕಾಶಾದಿಪಂಚಕಂ ಚ ನಿತ್ಯದ್ರವ್ಯಾಣಿ .

ಸಮವಾಯಸ್ತ್ವೇಕ ಏವ .. 8 ..

ದೀಪಿಕಾ

ಸಮವಾಯಸ್ಯ ಭೇದೋ ನಾಸ್ತಿತ್ಯಾಹ . ಸಮವಾಯಸ್ತ್ವಿತಿ .

ಅಭಾವಶ್ಚತುರ್ವಿಧಃ - ಪ್ರಾಗಭಾವಃ, ಪ್ರದ್ವಂಸಾಭಾವಃ,

ಅತ್ಯಂತಾಭಾವಃ, ಅನೋನ್ಯಾಭಾವಶ್ಚೇತಿ .. 9 ..

ದೀಪಿಕಾ

ಅಭಾವಂ ವಿಭಜತೇ . ಪ್ರಾಗಭಾವೇತಿ .

ಅಥ ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯ .

ತತ್ರ ಗಂಧವತೀ ಪೃಥಿವೀ . ಸಾ ದ್ವಿವಿಧಾ-ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯಾ ಚ . ನಿತ್ಯಾಃ

ಪರಮಾಣುರೂಪಾಃ . ಅನಿತ್ಯಾಃ ಕಾರ್ಯರೂಪಾಃ . ಪುನಸ್ತ್ವಿವಿಧಾಃ ಶರೀರೇಂದ್ರಿಯ
ವಿಷಯಭೇದಾತ್ .

ಶರೀರಮಸ್ಮದಾದೀನಾಂ . ಇಂದ್ರಿಯಂ ಗಂಧಗ್ರಾಹಕಂ ಘ್ರಾಣಂ . ತಚ್ಚ
ನಾಸಾಗ್ರವರ್ತಿ .

ವಿಷಯೋ ಮೃತ್ಪಾಷಾಣಾದಿಃ .. 1..

ದೀಪಿಕಾ

ತತ್ರೋದ್ದೇಶಕ್ರಮಾನುಸಾರಾತ್ ಪ್ರಥಮಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ . ತತ್ರೇತಿ . ನಾನಾ
ಪದಾರ್ಥಸಂಕೀರ್ತನಮುದ್ದೇಶಃ . ಉದ್ದೇಶಕ್ರಮೇ ಚ ಸರವತ್ತೇಚ್ಛೈವಂ
ನಿಯಾಮಿಕಾ .

ನನು ಸುರಭ್ಯಸುರಭ್ಯವಯವಾಖ್ಯೇ ದ್ರವ್ಯೇ ಪರಸ್ಪರವಿರೋಧೇನ
 ಗಂಧಾನುತ್ಪಾದಾವ್ಯಾಪ್ತಿಃ . ನ ಚ ತತ್ರ ಗಂಧಪ್ರತೀತ್ಯನುಪಪತ್ತಿರಿತಿ ವಾಚ್ಯಂ .
 ಅವಯವಗಂಧಸ್ಯೈವ ತತ್ರ ಪ್ರತೀತಿಸಂಭವೇನ ಚಿತ್ರಗಂಧಾನಂಗೀಕಾರಾತ್ ಕಿಂ
 ಚೋತ್ಪನ್ನವಿನಷ್ಟಘಟಾದಾವ್ಯಾಪ್ತಿರಿತಿ ಚೇತ್ ನ .
 ಗಂಧಸಮಾನಾಧಿಕರಣದ್ರವ್ಯತ್ವಾಪರಜಾತಿಮತ್ತಸ್ತೃ ವಿವಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್ . ನನು
 ಜಲಾದಾವಪಿ ಗಂಧಪ್ರತೀತಿರಿತಿ ಚೇತ್ ನ . ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಾಭ್ಯಾಂ
 ಪೃಥಿವೀಗಂಧಸ್ಯೈವ ತತ್ರ ಭಾನಾಂಗೀಕಾರಾತ್ . ನನು ಕಾಲಸ್ಯ ಸರ್ವಾಧಾರತಯಾ
 ಸರ್ವೇಷಾಂ ಲಕ್ಷಣಾನಾಂ ಕಾಲೇಽತಿವ್ಯಾಪ್ತಿರಿತಿ ಚೇತ್ ನ .
 ಸರ್ವಾಧಾರತಾಪ್ರಯೋಜಕಭಿನ್ನಸಂಬಂಧೇನ ಲಕ್ಷಣತ್ವಸ್ಯ ವಿವಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್ .
 ಪೃಥಿವೀಂ ವಿಭಜತೇ . ಸಾ ದ್ವಿವಿಧೇತಿ . ನಿತ್ಯತ್ವಂ ಧ್ವಂಸಾಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ವಂ .
 ಅನಿತ್ಯತ್ವಂ ಧ್ವಂಸಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ವಂ . ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣ ವಿಭಜತೇ . ಪುನರಿತಿ .
 ಆತ್ಮನೋ
 ಭೋಗಾಯತನಂ ಶರೀರಂ . ಯದವಚ್ಛಿನ್ನಾತ್ಮನಿ ಭೋಗೋ ಜಾಯತೇ
 ತದ್ಭೋಗಾಯತನಂ .
 ಸುಖದುಃಖಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೋ ಭೋಗಃ . ಶಬ್ದೇತರೋದ್ಭೂತವಿಶೇಷಗುಣಾನಾಶ್ರಯತ್ವೇ
 ಸತಿ
 ಜ್ಞಾನಕಾರಣಮನಃ ಸಂಯೋಗಾಶ್ರಯತ್ವಮಿಂದ್ರಿಯತ್ವಂ . ಶರೀರೇಂದ್ರಿಯಭಿನ್ನೋ
 ವಿಷಯಃ . ಏವಂ ಚ ಗಂಧವಚ್ಛರೀರಂ ಪಾರ್ಥಿವಶರೀರಂ,
 ಗಂಧವಂದ್ರಿಯಂ ಪಾರ್ಥಿವೇಂದ್ರಿಯಂ, ಗಂಧವಾನ್ ವಿಷಯಃ ಪಾರ್ಥಿವವಿಷಯ
 ಇತಿ ತತ್ತಲ್ಲಕ್ಷಣಂ ಬೋಧ್ಯಂ . ಪಾರ್ಥಿವಶರೀರಂ ದರ್ಶಯತಿ . ಶರೀರಮಿತಿ .
 ಇಂದ್ರಿಯಂ ದರ್ಶಯತಿ . ಇಂದ್ರಿಯಮಿತಿ . ಗಂಧಗ್ರಾಹಕಮಿತಿ ಪ್ರಯೋಜನಂ .
 ಘ್ರಾಣಮಿತಿ
 ಸಂಜ್ಞಾ . ನಾಸಾಗ್ರೇತ್ಯಾಶ್ರಯೋಕ್ತಿಃ . ಏವಮುತ್ತರತ್ರ ಜ್ಞೇಯಂ . ಪಾರ್ಥಿವವಿಷಯಂ
 ದರ್ಶಯತಿ . ಮೃತಪಾಷಾಣಾದೀತಿ .
 ಶೀತಸ್ಪರ್ಶವತ್ಯಃ ಆಪಃ . ತಾ ದ್ವಿವಿಧಾಃ ನಿತ್ಯಾ ಅನಿತ್ಯಾಶ್ಚ . ನಿತ್ಯಾಃ
 ಪರಮಾಣುರೂಪಾಃ . ಅನಿತ್ಯಾಃ ಕಾರ್ಯರೂಪಾಃ . ಪುನಃ ತ್ರಿವಿಧಾಃ
 ಶರೀರೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಭೇದಾತ್ . ಶರೀರಂ ವರೂಣಲೋಕೇ . ಇಂದ್ರಿಯಂ
 ರಸಗ್ರಾಹಕಂ
 ರಸನಂ ಜಿಹ್ವಾಗ್ರವರ್ತಿ . ವಿಷಯಃ ಸರಿತ್ ಸಮುದ್ರಾದಿಃ .. 2..
 ದೀಪಿಕಾ
 ಅಪಾಂ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ . ಶೀತೇತಿ . ಉತಪನ್ನವಿನಿಷ್ಟಜಲೇಽವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ
 ಶೀತಸ್ಪರ್ಶಸಮಾನಾಧಿಕರಣದ್ರವ್ಯತ್ವಾಪರಜಾತಿಮತ್ತಂ . “ಶೀತಂ

ಶಿಲಾತಲಂ¹ ಇತ್ಯಾದೌ ಜಲಸಂಬಂಧಾದೇವ ಶೀತಸ್ಪರ್ಶಭಾನಮಿತಿ
 ನಾತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ . ಅನ್ಯತ್ಸರ್ವಂ ಪೂರ್ವರೀತ್ಯಾ ವ್ಯಾಖ್ಯೇಯಂ ..
 ಉಷ್ಣಸ್ಪರ್ಶವತ್ ತೇಜಃ . ತಚ್ಚ ದ್ವಿವಿಧಂ . ನಿತ್ಯಮನಿತ್ಯಂ ಚ . ನಿತ್ಯಂ
 ಪರಮಾಣುರೂಪಂ . ಅನಿತ್ಯಂ ಕಾರ್ಯರೂಪಂ . ಪುನಃ ತ್ರಿವಿಧಂ
 ಶರೀರೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಭೇದಾತ್ . ಶರೀರಂ ಆದಿತ್ಯಲೋಕೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ . ಇಂದ್ರಿಯಂ
 ರೂಪಗ್ರಾಹಕಂ ಚಕ್ಷುಃ ಕೃಷ್ಣತಾರಾಗ್ರವರ್ತಿ . ವಿಷಯಃ ಚತುರ್ವಿಧಃ,
 ಭೌಮ-ದಿವ್ಯ-ಔದಯ-ಆಕರಜಭೇದಾತ್ . ಭೌಮಂ ವಹ್ನಯಾದಿಕಂ . ಅಬಿಂಧನಂ
 ದಿವ್ಯಂ ವಿದ್ಯುದಾದಿ . ಭುಕ್ತಸ್ಯ ಪರಿಣಾಮಹೇತುರೌದಯಂ . ಆಕರಜಂ
 ಸುವರ್ಣಾದಿ .. 3..

ದೀಪಿಕಾ

ತೇಜಸೋ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ . ಉಷ್ಣಸ್ಪರ್ಶವದಿತಿ . 'ಉಷ್ಣಂ ಜಲಂ' ಇತಿ
 ಪ್ರತೀತೇಸ್ತೇಜಃ ಸಂಯೋಗಾನುವಿಧಾಯಿತ್ಯಾನ್ನಾತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ . ವಿಷಯಂ ವಿಭಜತೇ .
 ಭೌಮೇತಿ . ನನು 'ಸುವಣಂ ಪಾರ್ಥಿವಂ' ಪೀತತ್ವಾದ್ಗುರೂತ್ವಾತ್ ಹರಿದ್ರಾವತ್ ಇತಿ
 ಚೇತ್ ನ . ಅತ್ಯಂತಾನಲಸಂಯೋಗೇ ಸತಿ ಘೃತಾದೌ ದ್ರವ್ಯ ನಾಶದರ್ಶನೇನ,
 ಜಲಮಧ್ಯಸ್ಥಘೃತಾದೌ ತನ್ನಾಶಾದರ್ಶನೇನ ಚ ಅಸತಿ ಪ್ರತಿಬಂಧಕೇ
 ಪಾರ್ಥಿವದ್ರವತ್ವನಾಶಾಗ್ನಿಸಂಯೋಗಯೋಃ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವಾವಧಾರಣಾತ್ಸುವರ್ಣಸ್ಯ
 ಅತ್ಯಂತಾನಲಸಂಯೋಗೇ ಸತ್ಯನುಚ್ಛಿದ್ಯಮಾನದ್ರವತ್ವಾಧಿಕರಣತ್ವೇನ
 ಪಾರ್ಥಿವತ್ವಾನುಪಪತ್ತೇಃ ಪೀತದ್ರವ್ಯದ್ರವತ್ವನಾಶಪ್ರತಿಬಂಧಕತಯಾ
 ದ್ರವದ್ರವ್ಯಾಂತರಸಿದ್ಧೌ ನೈಮಿತ್ತಿಕದ್ರವತ್ವಾಧಿಕರಣತಯಾ ಜಲತ್ವಾನುಪಪತ್ತೇಃ
 ರೂಪವತ್ತಯಾ ವಾಯ್ವಾದಿಷ್ಟನಂತರ್ಭಾವಾತ್ತೇಜಸತ್ವಸಿದ್ಧಿಃ .

ತಸ್ಯೋಷ್ಣಸ್ಪರ್ಶಭಾಸ್ವರೂಪಯೋರೂಪಷ್ಟಂಭಕ ಪಾರ್ಥಿವರೂಪಸ್ಪರ್ಶಭ್ಯಾಂ
 ಪ್ರತಿಬಂಧಾದನುಪಲಬ್ಧಿಃ . ತಸ್ಮಾತ್ ಸುವರ್ಣಂ ತೈಜಸಮಿತಿ ಸಿದ್ಧಂ .
 ರೂಪರಹಿತಃ ಸ್ಪರ್ಶವಾನ್ ವಾಯುಃ . ಸ ದ್ವಿವಿಧಃ ನಿತ್ಯಃ ಅನಿತ್ಯಶ್ಚ . ನಿತ್ಯಃ
 ಪರಮಾಣುರೂಪಃ . ಅನಿತ್ಯಃ ಕಾರ್ಯರೂಪಃ . ಪುನಃ ತ್ರಿವಿಧಃ ಶರೀರೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯ
 ಭೇದಾತ್ . ಶರೀರಂ ವಾಯುಲೋಕೇ . ಇಂದ್ರಿಯಂ ಸ್ಪರ್ಶಗ್ರಾಹಕಂ ತ್ವಕ್
 ಸರ್ವಶರೀರವರ್ತಿ .

ವಿಷಯೋ ವೃಕ್ಷಾದಿಕಂಪನಹೇತುಃ . ಶರೀರಾಂತಃಸಂಚಾರೀ ವಾಯುಃ ಪ್ರಾಣಃ . ಸ ಚ
 ಏಕೋಽಪಿ ಉಪಾಧಿಭೇದಾತ್ ಪ್ರಾಣಾಪಾನಾದಿಸಂಜ್ಞಾಂ ಲಭತೇ .. 4 ..

ದೀಪಿಕಾ

ವಾಯುಂ ಲಕ್ಷಯತಿ . ರೂಪರಹಿತೇತಿ . ಆಕಾಶಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ
 ಸ್ಪರ್ಶವಾನಿತಿ .

ಪೃಥಿವ್ಯಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ರೂಪರಹಿತೇತಿ . ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ಕುತ್ರಾಂತರ್ಭಾವ ಇತ್ಯತ

ಆಹ . ಶರೀರೇತಿ . ಸ ಚೇತಿ . ಏಕ ಏವಃ ಪ್ರಾಣಃ ಸ್ಥಾನಭೇದಾತ್ಪ್ರಾಣಾಪಾನಾದಿಶಬ್ದೈಃ ವ್ಯವಹಿಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಸ್ವರ್ಶಾನುಮೇಯೋ ವಾಯುಃ . ತಥಾ ಹಿ - ಯೋಽಯಂ ವಾಯೌ

ವಾತಿ ಸತಿ ಅನುಷ್ಣಾಶೀತಸ್ಪರ್ಶ ಉಪಲಭ್ಯತೇ ಸ ಕೃಚಿದಾಶ್ರಿತಃ

ಗುಣತ್ವಾದ್ವಿಪವತ್ . ನ ಚಾಸ್ಯ ಆಶ್ರಯಃ ಪೃಥಿವೀ

ಉದ್ಭೂತಸ್ಪರ್ಶವತ್ಪಾರ್ಥಿವಸ್ಯೋದ್ಭೂತರೂಪತ್ವ ನಿಿಯಮಾತ್ . ನ ಜಲ ತೇಜಸಿ

ಅನುಷ್ಣಾಶೀತಸ್ಪರ್ಶವತ್ತ್ವಾತ್ . ನ ವಿಭುಚತುಷ್ಟಯಂ ಸರ್ವತ್ರೋಪಲಬ್ಧಿಪ್ರಸಂಗಾತ್

ನ ಮನಃ ಪರಮಾಣುಸ್ಪರ್ಶಸ್ಯಾತೀಂದ್ರಿಯತ್ವಾತ್ . ತಸ್ಮಾದ್ಭ್ಯಃ ಪ್ರತೀಯಮಾನಸ್ಪರ್ಶಶ್ರಯಃ

ಸ ವಾಯುಃ (ಏವ) . ನನು ವಾಯುಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಶ್ರಯತ್ವಾತ್ ಘಟವತ್

ಇತಿ ಚೇತ್ ನ . ಉದ್ಭೂತರೂಪಸ್ಯೋಪಾಧಿತ್ವಾತ್ . “ಯತ್ರ ದ್ರವ್ಯತ್ವೇ ಸತಿ

ಬಹಿರಿಂದ್ರಿಯಜನ್ಯಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಂ, ತತ್ರ ಉದ್ಭೂತರೂಪವತ್ತ್ವಂ” ಇತಿ

ಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕತ್ವಂ . ಪಕ್ಷೇ ಸಾಧನಾವ್ಯಾಪಕತ್ವಂ . ನ ಚೈವಂ

ತಪ್ತವಾರಿಸ್ಥತೇಜಸೋಽಪಿ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾಪತ್ತಿಃ ಇಷ್ಟತ್ವಾತ್ .

ತಸ್ಮಾದ್ಭೂಪರಹಿತತ್ವಾದ್ವಾಯುರಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಃ . ಇದಾನೀಂ

ಕಾರ್ಯರೂಪಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಚತುಷ್ಟಯಸ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿವಿನಾಶಕ್ರಮಃ ಕಥ್ಯತೇ . ಈಶ್ವರಸ್ಯ

ಚಿಕೀರ್ಷಾವಶಾತ್ಪರಮಾಣುಷು ಕ್ರಿಯಾ ಜಾಯತೇ . ತತಃ ಪರಮಾಣುದ್ವಯಸಂಯೋಗೇ

ದ್ವಯಣುಕಮುತ್ಪದ್ಯತೇ . ತ್ರಿಭಿರೇವ ದ್ವಯಣುಕೈಸ್ತ್ರಯಣುಕಮುತ್ಪದ್ಯತೇ . ಏವಂ

ಚತುರಣುಕಾದಿಕ್ರಮೇಣ ಮಹತೀ ಪೃಥಿವೀಃ ಮಹತ್ಯ ಆಪಃ, ಮಹತ್ತೇಜಃ,

ಮಹಾನ್ವಾಯುರೂತ್ಪದ್ಯತೇ . ಏವಮುತ್ಪನ್ನಸ್ಯ ಕಾರ್ಯದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಸಂಜಿಹೀರ್ಷಾವಶಾತ್

ಕ್ರಿಯಯಾ ಪರಮಾಣುದ್ವಯವಿಭಾಗೇ ದ್ವಯಣುಕನಾಶಃ . ಇತ್ಯೇವಂ

ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿನಾಶಃ .

ಅಸಮವಾಯಿಕಾರಣಾಶಾತ್ ದ್ವಯಣುಕನಾಶಃ . ಸಮವಾಯಿಕಾರಣಾಶಾತ್

ತ್ಯಣುಕನಾಶ ಇತಿ

ಸಂಪ್ರದಾಯಃ ಸರ್ವತ್ರಾಸಮವಾಯಿಕಾರಣನಾಶಾತ್ ದ್ರವ್ಯನಾಶ ಇತಿ ನವೀನಾಃ .

ಕಿಂ ಪುನಃ

ಪರಮಾಣುಸದ್ಭಾವೇ ಪ್ರಮಾಣಂ . ಉಚ್ಯತೇ - ಜಾಲಸೂರ್ಯಮರೀಚಿಸ್ಥಂ

ಸರ್ವತಃ

ಸೂಕ್ಷಮತಮಂ ಯತ್ ದ್ರವ್ಯಂ ಉಪಲಭ್ಯತೇ ತತ್ನಾವಯವಂ

ಚಾಕ್ಷುಷದ್ರವ್ಯತ್ವಾದ್ಧಟವತ್ . ತ್ಯಣುಕಾವಯವೋಽಪಿ ಸಾವಯವಃ

ಮಹದಾರಂಭಕತ್ವಾತ್ಪಾಲವತ್ . ಯೋ ದ್ವಯಣುಕಾವಯವಃ ಸ ಪರಮಾಣುಃ .
ಸ ಚ

ನಿತ್ಯಂ, ತಸ್ಯಾಪಿ ಕಾರ್ಯತ್ವೇ ಅನವಸ್ಥಾಪ್ರಸಂಗಾತ್ . ಸೃಷ್ಟಿಪ್ರಲಯಸದ್ಭಾವೇ
“ಧಾತಾ ಯಥಾಪೂರ್ವಮಕಲ್ಪಯತ್ .” ಇತಿ ಶ್ರುತಿರೇವ ಪ್ರಮಾಣಂ .

ಸರ್ವಕಾರ್ಯದ್ರವ್ಯದ್ವಂಸೋಽವಾಂತರಪ್ರಲಯಃ . ಸರ್ವಭಾವಕಾರ್ಯದ್ವಂಸೋ
ಮಹಾಪ್ರಲಯಃ ಇತಿ ವಿವೇಕಃ .

ಶಬ್ದಗುಣಕಮಾಕಾಶಂ . ತಚ್ಚೈಕಂ ನಿತ್ಯಂಚ .. 5..

ದೀಪಿಕಾ

ಆಕಾಶಂ ಲಕ್ಷಯತಿ . ಶಬ್ದಗುಣಕಮಿತಿ . ನನ್ವಾಕಾಶಮಪಿ
ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿವನ್ನಾನಾ, ಕಿಂ ನೇತ್ಯಾಹ . ತಚ್ಚೈಕಮಿತಿ . ಭೇದೇ

ಪ್ರಮಾಣಾಭಾವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಏಕತ್ವಾದೇವ ಸರ್ವತ್ರ
ಶಬ್ದೋಪಲಭ್ಯೇವಿಭುತ್ವಮಂಗೀಕರ್ತವ್ಯಮಿತ್ಯಾಹ ವಿಭಿತ್ತಿ .

ಸರ್ವಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯಸಂಯೋಗಿತ್ವಂ ವಿಭುತ್ವಂ, ಮೂರ್ತತ್ವಂ
ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಪರಿಮಾಣವತ್ತ್ವಂ ಕ್ರಿಯಾವತ್ತ್ವಂ ವಾ ವಿಭುತ್ವಾದೇವ

ಆತ್ಮವನ್ನಿತ್ಯಮಿತ್ಯಾಹ . ನಿತ್ಯಂ ಚೇತಿ .

ಅತೀತಾದಿವ್ಯವಹಾರಹೇತುಃ ಕಾಲಃ . ಸ ಚೈಕೋ ವಿಭುರ್ನಿತ್ಯಶ್ಚ .. 6..

ದೀಪಿಕಾ

ಕಾಲಂ ಲಕ್ಷಯತಿ . ಅತೀತೇತಿ . ಸರ್ವಾಧಾರಃ ಕಾಲಃ ಸರ್ವಕಾರ್ಯನಿಮಿತ್ತಕಾರಣಂ

ಪ್ರಾಚ್ಯಾದಿವ್ಯವಹಾರಹೇತುರ್ದಿಕ್ . ಸಾ ಚೈಕಾ ವಿಭ್ವೀ ನಿತ್ಯಾ ಚ .. 7..

ದೀಪಿಕಾ

ದಿಶೋ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ . ಪ್ರಾಚೀತಿ . ದಿಗಪಿ ಕಾರ್ಯಮಾತ್ರನಿಮಿತ್ತಕಾರಣಂ .

ಜ್ಞಾನಾಧಿಕರಣಮಾತ್ಮಾ . ಸ ದ್ವಿವಿಧಃ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಜೀವಾತ್ಮಾ ಚ . ತತ್ರೇಶ್ವರಃ
ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಪರಮಾತ್ಮೈಕ ಏವ . ಜೀವಾತ್ಮಾ ಪ್ರತಿಶರೀರಂ ಭಿನ್ನೋ ವಿಭುರ್ನಿತ್ಯಶ್ಚ ..

8..

ದೀಪಿಕಾ

ಆತ್ಮನೋ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ . ಜ್ಞಾನೇತಿ . ಆತ್ಮಾನಂ ವಿಭಜತೇ . ಸ ದ್ವಿವಿಧ ಇತಿ .

ಪರಮಾತ್ಮನೋ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ . ತತ್ರೇತಿ . ನಿತ್ಯಜ್ಞಾನಾಧಿಕರಣತ್ವಮೀಶ್ವರತ್ವಂ .

ನನ್ವೀಶ್ವರಸದ್ಭಾವೇ ಕಿಂ ಪ್ರಮಾಣಂ . ನ ತಾವತ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ . ತದ್ಧಿ ಬಾಹ್ಯಮಾಂತರಂ

ವಾ . ನಾದ್ಯಃ ಅರೂಪಿದ್ರವ್ಯತ್ವಾತ್ . ನ ದ್ವಿತೀಯಃ ಆತ್ಮಸುಖದುಃಖಾದಿವ್ಯತಿರಿಕ್ತತ್ವಾತ್

ನಾಪ್ಯನುಮಾನಂ ಲಿಂಗಾಭಾವಾದಿತಿ ಚೇತ್ ನ . ಅಂಕುರಾದಿಕಂ ಸಕರ್ತೃಕಂ

ಕಾರ್ಯತ್ವಾದ್ಧಟವತ್ ಇತ್ಯನುಮಾನಸ್ಯೈವ ಪ್ರಮಾಣತ್ವಾತ್ .

ಉಪಾದಾನಗೋಚರಾಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಚಿಕೀರ್ಷಾಕೃತಿಮತ್ತ್ವಂ ಕರ್ತೃತ್ವಂ .

ಉಪಾದಾನಂ

ಸಮವಾಯಿಕಾರಣಂ . ಸಕಲಪರಮಾಣ್ವಾದಿಸೂಕ್ಷ್ಮದರ್ಶಿತ್ವಾತ್ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಂ . ಯಃ
ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಸ ಸರ್ವವಿತ್ ಇತ್ಯಾಗಮೋಽಪಿ ತತ್ರ ಪ್ರಮಾಣಂ . ಜೀವಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ

ಜೀವ ಇತಿ . ಸುಖಾದ್ಯಾಶ್ರಯತ್ವಂ ಜೀವಲಕ್ಷಣಂ . ನನು ಮನುಷ್ಯೋಽಹಂ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಽಹಂ

ಇತ್ಯಾದೌ ಸರ್ವತ್ರಾಹಂಪ್ರತ್ಯಯೇ ಶರೀರಸ್ಯೈವ ವಿಷಯತ್ವಾಚ್ಛರೀರಮೇವಾತ್ಮೇತಿ

ಚೇತ್ ನ . ಶರೀರಸ್ಯಾತ್ಮವೇ ಕರಪಾದಿನಾಶೇ ಶರೀರನಾಶಾದಾತ್ಮನೋಽಪಿ

ನಾಶಪ್ರಸಂಗಾತ್ . ನಾಪೀಂದ್ರಿಯಾಣಾಮಾತ್ಮತ್ವಂ , ಯೋಽಹಂ ಘಟಮದ್ರಾಕ್ಷಂ

ಸೋಽಹಮಿದಾನೀಂ ಸ್ಪೃಶಾಮಿ' ಇತ್ಯನುಸಂಧಾನಾಭಾವಪ್ರಸಂಗಾತ್ .

ಅನ್ಯಾನುಭೂತೇರ್ಥೇ ಅನ್ಯಸ್ಯಾನುಸಂಧಾನಾಯೋಗಾತ್ . ತಸ್ಮಾದ್ಧೇಹೇಇಂದ್ರಿಯವೃತ್ತಿರಿಹ
ಜೀವಃ

ಸುಖದುಃಖಾದಿವೈಚಿತ್ರ್ಯಾತ್ಪ್ರತಿಶರೀರಂ ಭಿನ್ನಃ . ಸ ಚ ನ ಪರಮಾಣುಃ .

ಸರ್ವಶರೀರವ್ಯಾಪಿಸುಖಾದ್ಯನುಪಲಭಿಪ್ರಸಂಗಾತ್ . ನ ಮಧ್ಯಮಪರಿಮಾಣವಾನ್
ತಥಾ

ಸತಿ ಅನಿತ್ಯತ್ವಪ್ರಸಂಗೇನ ಕೃಥಾನಾಕೃತಾಭ್ಯಾಗಮಪ್ರಸಂಗಾತ್ . ತಸ್ಮಾನ್ನಿತ್ಯೋ
ವಿಭುರ್ಜೀವಃ ..

ಸುಖಾದ್ಯುಪಲಭಿಸಾಧನಮಿಂದ್ರಿಯಂ ಮನಃ . ತಚ್ಚ ಪ್ರತ್ಯಾತ್ಮನಿಯತತ್ವಾದನಂತಂ
ಪರಮಾಣುರೂಪಂ ನಿತ್ಯಂ ಚ .. 9..

ದೀಪಿಕಾ

ಮನಸೋ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ . ಸುಖೇತಿ . ಸ್ಪರ್ಶರಹಿತ್ವೇ ಸತಿ ಕ್ರಿಯಾವತ್ವಂ ಮನಸೋ

ಲಕ್ಷಣಂ . ತದ್ವಿಭಜತೇ . ತಚ್ಚೇತಿ . ಏಕೈಕಸ್ಯಾತ್ಮನ ಏಕೈಕಂ ಮನ

ಇತ್ಯಾತ್ಮನಾಮನೇಕತ್ವಾನ್ ಮಸೋಽಪ್ಯನೇಕತ್ವಮಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಪರಮಾಣುರೂಪಮಿತಿ

ಮಧ್ಯಮಪರಿಮಾಣವತ್ವೇ ಅನಿತ್ಯತ್ವಪ್ರಸಂಗಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ . ನನು ಮನೋ ವಿಭು

ಸ್ಪರ್ಶರಹಿತ್ವೇ ಸತಿ ದ್ರವ್ಯತ್ವಾದಾಕಾಶಾದಿವದಿತಿ ಚೇತ್ ನ . ಮನಸೋ ವಿಭುತ್ವೇ

ಆತ್ಮಮನಃ ಸಂಯೋಗಸ್ಯಾಸಮವಾಯಿಕಾರಣಸ್ಯಾಭಾವಾಜ್ಞಾನಾನುತ್ತತ್ತಿಪ್ರಸಂಗಃ

. ನ

ಚ ವಿಭುದ್ವಯಸಂಯೋಗೋಽಸ್ತಿತಿ ವಾಚ್ಯಂ . ತತ್ಸಂಯೋಗಸ್ಯ ನಿತ್ಯತ್ವೇನ

ಸುಷುಪ್ತಭಾವಪ್ರಸಂಗಾತ್, ಪುರೀತದ್ರವ್ಯತಿರಿಕ್ತಸ್ಥಲೇ ಆತ್ಮಮನಃ
ಸಂಯೋಗಸ್ಯ ಸರ್ವದಾ ವಿದ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ . ಅಣುತ್ವೇ ತು ಯದಾ ಮನಃ
ಪುರೀತತ್ ಪ್ರವಿಂಶತಿ

ತದಾ ಸುಷುಪ್ತಿಃ ಯದಾ ನಿನ್ಸರತಿ ತದಾ ಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿರಿತ್ಯಣುತ್ವಸಿದ್ಧಿಃ .

ಅಥ ತೈತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯ .

ಚಕ್ಷುರ್ಮಾತ್ರಗ್ರಾಹ್ಯೋ ಗುಣೋ ರೂಪಂ.ತಚ್ಚ
ಶುಕ್ಲನೀಲಪೀತರಕ್ತಹರಿತಕಪಿಶಚಿತ್ರ ಭೇದಾತ್ಸಪ್ತವಿಧಂ .
ಪೃಥಿವೀಜಲತೇಜೋವೃತ್ತಿ . ತತ್ರ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಸಪ್ತವಿಧಂ . ಅಭಾವಸ್ವರಶುಕ್ಲಂ
ಜಲೇ . ಭಾವಸ್ವರಶುಕ್ಲಂ ತೇಜಸಿ .. 1..

ದೀಪಿಕಾ

ರೂಪಂ ಲಕ್ಷಯತಿ . ಚಕ್ಷುರಿತಿ . ಸಂಖ್ಯಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಮಾತ್ರಪದಂ .
ರೂಪತ್ವೇಽತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಗುಣಪದಂ . ನನ್ವವ್ಯಾಪ್ಯವೃತ್ತಿನೀಲಾದಿಸಮುದಾಯ
ಏವ

ಚಿತ್ರರೂಪಮಿತಿ ಚೇತ್ ನ . ರೂಪಸ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ಯವೃತ್ತಿತ್ವನಿಯಮಾತ್ . ನನು ಚಿತ್ರಪಟೇ
ಅವಯವರೂಪಸ್ಯೈವ ಪ್ರತೀತಿರಿತಿ ಚೇತ್ ನ . ರೂಪರಹಿತತ್ವೇನ

ಪಟಸ್ಯಾಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಪ್ರಸಂಗಾತ್ . ನ ಚ ರೂಪವತ್ಸಮವೇತತ್ವಂ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಪ್ರಯೋಜಕಂ ಗೌರವಾತ್ . ತಸ್ಮಾತ್ಪಟಸ್ಯ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತ್ಯಾ ಚಿತ್ರರೂಪಸಿದ್ಧಿಃ . ರೂಪಸ್ಯಾಶ್ರಯಮಾಹ .

ಪೃಥಿವೀತಿ . ಆಶ್ರಯಂ ವಿಭಜ್ಯ ದರ್ಶಯತಿ . ತತ್ರೇತಿ .

ರಸನಗ್ರಾಹ್ಯೋ ಗುಣೋ ರಸಃ . ಸ ಚ ಮಧುರಾಮ್ಲಲವಣಕತುಕಷಾಯತಿಕ್ತಭೇದಾತ್

ಷಡ್ವಿಧಃ . ಪೃಥಿವೀಜಲವೃತ್ತಿಃ . ತತ್ರ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಷಡ್ವಿಧಃ . ಜಲೇ

ಮಧುರ ಏವ .. 2..

ದೀಪಿಕಾ

ರಸಂ ಲಕ್ಷಯತಿ . ರಸನೇತಿ . ರಸತ್ವೇಽತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಗುಣಪದಂ .

ರಸಸ್ಯಾಶ್ರಯಮಾಹ . ಪೃಥಿವೀತಿ . ಆಶ್ರಯಂ ವಿಭಜ್ಯ ದರ್ಶಯತಿ . ತತ್ರೇತಿ .

ಘ್ರಾಣಾಗ್ರಾಹ್ಯೋ ಗುಣೋ ಗಂಧಃ . ಸ ದ್ವಿವಿಧಃ ಸುರಭಿರಸುರಭಿಶ್ಚ .

ಪೃಥಿವೀಮಾತ್ರವೃತ್ತಿಃ .. 3..

ದೀಪಿಕಾ

ಗಂಧಂ ಲಕ್ಷಯತಿ . ಘ್ರಾಣೇತಿ . ಗಂಧತ್ವೇಽತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಗುಣಪದಂ .

ತ್ವಗಿಂದ್ರಿಯಮಾತ್ರಗ್ರಾಹ್ಯೋ ಗುಣಃ ಸ್ಪರ್ಶಃ . ಸ ಚ ತ್ರಿವಿಧಃ

ಶೀತೋಷ್ಣಾನುಷ್ಣಾಶೀತಭೇದಾತ್ . ಪೃಥಿವ್ಯಪ್ತೇಜೋವಾಯುವೃತ್ತಿಃ . ತತ್ರ ಶೀತೋ ಜಲೇ .

ಉಷ್ಣಸ್ತೇಜಸಿ . ಅನುಷ್ಣಾಶೀತಃ ಪೃಥಿವೀವಾಯವ್ಯೋಃ .. 4..

ದೀಪಿಕಾ

ಸ್ಪರ್ಶಂ ಲಕ್ಷಯತಿ . ತ್ವಗಿತಿ . ಸ್ಪರ್ಶತ್ವೇಽತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಗುಣಪದಂ .

ಸಂಯೋಗಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಮಾತ್ರಪದಂ .

ರೂಪಾದಿಚತುಷ್ಟಯಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಪಾಕಜಮನಿತ್ಯಂ ಚ . ಅನ್ಯತ್ರ ಅಪಾಕಜಂ

ನಿತ್ಯಮನಿತ್ಯಂ ಚ . ನಿತ್ಯಗತಂ ನಿತ್ಯಂ ಅನಿತ್ಯಗತಮನಿತ್ಯಂ .. 5..

ದೀಪಿಕಾ

ಪಾಕಜಮಿತಿ . ಪಾಕಸ್ತೇಜಃ ಸಂಯೋಗಃ . ತೇನ ಪೂರ್ವರೂಪಂ ನಶ್ಯತಿ

ರೂಪಾಂತರಮುತ್ಪದ್ಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ತತ್ರ ಪರಮಾಣುಷ್ಟೇವ ಪಾಕೋ ನ

ದ್ವಯಣುಕಾದೌ .

ಆಮನಿಕ್ಷಿಪ್ತೇ ಘಟೇ ಪರಮಾಣುಷು ರೂಪಾಂತರೋತ್ಪತ್ತೌ ಶ್ಯಾಮಘಟನಾಶೇ

ಪುನದ್ವಯಣುಕಾದಿಕ್ರಮೇಣ ರಕ್ತಘಟೋತ್ಪತ್ತಿಃ . ತತ್ರ ಪರಮಾಣವಃ

ಸಮವಾಯಿಕಾರಣಂ . ತೇಜಃ ಸಂಯೋಗೋಽಸಮವಾಯಿಕಾರಣಂ .

ಅದೃಷ್ಟಾದಿಕಂ

ನಿಮಿತ್ತಕಾರಣಂ . ದ್ವಯಣುಕಾದಿರೂಪೇ ಕಾರಣರೂಪಸಮವಾಯಿಕಾರಣಮಿತಿ

ಪೀಲುಪಾಕವಾದಿನೋ

ವೈಶೇಷಿಕಾಃ . ಪೂರ್ವಘಟಸ್ಯ ನಾಶಂ ವಿನೈವ್ ಅವಯವಿನಿ ಅವಯವೇಷು ಚ

ಪರಮಾಣುಪರ್ಯಂತೇಷು ಯುಗಪದ್ವಯಾಂತರೋತ್ಪತ್ತಿರಿತಿ ಪಿಠರಪಾಕವಾದಿನೋ

ನೈಯಾಯಿಕಾಃ .

ಅತ ಏವ ಪಾರ್ಥಿವಪರಮಾಣುರೂಪಾದಿಕಮನಿತ್ಯಮನಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಅನ್ಯತ್ರ

ಜಲಾದಾವಿತ್ಯರ್ಥಃ . ನಿತ್ಯಗತಮಿತಿ . ಪರಮಾಣುಗತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಅನಿತ್ಯಗತಮಿತಿ .

ದ್ವಯಣುಕಾದಿಗತಭಿತ್ಯರ್ಥಃ . ರೂಪಾದಿಚತುಷ್ಟಯಂ ಉದ್ಭೂತಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ .

ಅನುದ್ಭೂತಮಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ . ಉದ್ಭೂತತ್ವಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಪ್ರಯೋಜಕೋ ಧರ್ಮಃ .

ತದಭಾವೋಽನುದ್ಭೂತತ್ವಂ .

ಏಕತ್ವಾದಿವ್ಯವಹಾರಹೇತುಃ ಸಂಖ್ಯಾ . ಸಾ ನವದ್ರವ್ಯವೃತ್ತಿಃ

ಏಕತ್ವಾದಿಪರಾರ್ಥಪರ್ಯಂತಾ . ಏಕತ್ವಂ ನಿತ್ಯಮನಿತ್ಯಂ ಚ . ನಿತ್ಯಗತಂ ನಿತ್ಯಂ .

ಅನಿತ್ಯಗತಮನಿತ್ಯಂ . ದ್ವಿತ್ವಾದಿಕಂ ತು ಸರ್ವತ್ರಾಽನಿತ್ಯಮೇವ .. 6..

ದೀಪಿಕಾ

ಸಂಖ್ಯಾ ಲಕ್ಷಯತಿ . ಏಕೇತಿ .

ಮಾನವ್ಯವಹಾರಾಸಾಧಾರಣಕಾರಣಂ ಪರಿಮಾಣಂ . ನವದ್ರವ್ಯವೃತ್ತಿಃ .
ತಚ್ಚುವಿಧಂ .

ಅಣು ಮಹತ್ ದೀರ್ಘಂ ಹೃದಯಂ ಚೇತಿ .. 7..

ದೀಪಿಕಾ

ಪರಿಮಾಣಂ ಲಕ್ಷಯತಿ . ಮಾನೇತಿ . ಪರಿಮಾಣಂ ವಿಭಜತೇ . ತಚ್ಚೇತಿ .
ಭಾವಪ್ರಧಾನೋ

ನಿರ್ದೇಶಃ . ಅಣುತ್ವಂ,ಮಹತ್ತ್ವಂ,ದೀರ್ಘತ್ವಂ,ಹೃದಯತ್ವಂ ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ .

ಪೃಥಗ್ವ್ಯವಹಾರಾಸಾಧಾರಣಕಾರಣಂ ಪೃಥಕ್ತ್ವಂ . ಸರ್ವದ್ರವ್ಯವೃತ್ತಿಃ ..8..

ದೀಪಿಕಾ

ಸಂಯುಕ್ತವ್ಯವಹಾರಹೇತುಃ ಸಂಯೋಗಃ . ಸರ್ವದ್ರವ್ಯವೃತ್ತಿಃ .. 9..

ದೀಪಿಕಾ

ಸಂಯೋಗಂ ಲಕ್ಷಯತಿ . ಸಂಯುಕ್ತೇತಿ . ಇಮೌ ಸಂಯುಕ್ತೌ ಇತಿ

ವ್ಯವಹಾರಹೇತುರಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಸಂಖ್ಯಾದಿಲಕ್ಷಣೇ ಸರ್ವತ್ರ

ದಿಕ್ಕಾಲಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಅಸಾಧಾರಾಣೇತಿ ವಿಶೇಷಣೀಯಂ .

ಸಂಯೋಗೋ ದ್ವಿವಿಧಃ

ಕರ್ಮಜಃ ಸಂಯೋಗಜಶ್ಚೇತಿ . ಆದ್ಯೋ ಹಸ್ತಕ್ರಿಯಯಾ ಹಸ್ತಪುಸ್ತಕಸಂಯೋಗಃ .

ದ್ವಿತೀಯೋ

ಹಸ್ತಪುಸ್ತಕಸಂಯೋಗಾತ್ಮಾಯಪುಸ್ತಕಸಂಯೋಗಃ . ಅವ್ಯಾಪ್ಯವೃತ್ತಿಃ ಸಂಯೋಗಃ .

ಸ್ವಾತ್ಮಂತಾಭಾವಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ವಮವ್ಯಾಪ್ಯವೃತ್ತಿತ್ವಂ .

ಸಂಯೋಗನಾಶಕೋ ಗುಣೋ ವಿಭಾಗಃ . ಸರ್ವದ್ರವ್ಯವೃತ್ತಿಃ .. 10..

ದೀಪಿಕಾ

ವಿಭಾಗಂ ಲಕ್ಷಯತಿ . ಸಂಯೋಗೇತಿ . ಕಾಲಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಗುಣ ಇತಿ

.

ರೂಪಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಸಂಯೋಗನಾಶಕ ಇತಿ . ವಿಭಾಗೋಽಪಿ

ದ್ವಿವಿಧಃ ಕರ್ಮಜೋ

ವಿಭಾಗಜಶ್ಚೇತಿ . ಆದ್ಯೋ ಹಸ್ತಪುಸ್ತಕವಿಭಾಗಃ . ದ್ವಿತೀಯೋ

ಹಸ್ತಪುಸ್ತಕವಿಭಾಗಾತ್ಮಾಯಪುಸ್ತಕವಿಭಾಗಃ .

ಪರಾಪರವ್ಯವಹಾರಾಸಾಧಾರಣಕಾರಣೇ ಪರತ್ವಾಪರತ್ವೇ . ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಚತುಷ್ಟಯ

ಮನೋವೃತ್ತಿನೀ . ತೇ ದ್ವಿವಿಧೇ ದಿಕ್ಕತೇ ಕಾಲಕೃತೇ ಚ . ದೂರಸ್ಥೇ ದಿಕ್ಕತಂ

ಪರತ್ವಂ . ಸಮೀಪಸ್ಥೇ ದಿಕ್ಕತಮಪರತ್ವಂ . ಜ್ಯೇಷ್ಠೇ ಕಾಲಕೃತಂ ಪರತ್ವಂ .

ಕನಿಷ್ಠೇ ಕಾಲಕೃತಮಪರತ್ವಂ .. 11..

ದೀಪಿಕಾ

ಪರತ್ವಾಪರತ್ವಯೋರ್ಲಕ್ಷಣಮಾಹ . ಪರಾಪರೇತಿ . ಪರವ್ಯವಹಾರಾಸಾಧಾರಣಕಾರಣಂ
ಪರತ್ವಂ . ಅಪರವ್ಯವಹಾರಾಸಾಧಾರಣಕಾರಣಮಪರತ್ವಂ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ತೇ ವಿಭಜತೇ

ತೇ ದ್ವಿವಿಧೇ ಇತಿ . ದಿಕ್ಕೃತಯೋರೂದಾಹರಣಮಾಹ . ದೂರಸ್ಥ ಇತಿ . ಕಾಲಕೃತೇ
ಉದಾಹರತಿ . ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಇತಿ .

ಆದ್ಯಪತನಾಸಮವಾಯಿಕಾರಣಂ ಗುರುತ್ವಂ . ಪೃಥಿವೀಜಲವೃತ್ತಿ .. 12..

ದೀಪಿಕಾ

ಗುರುತ್ವಂ ಲಕ್ಷಯತಿ . ಆದ್ಯೇತಿ . ದ್ವಿತೀಯಾದಿಪತನಸ್ಯ

ವೇಗಾಸಮವಾಯಿಕಾರಣತ್ವದ್ವೇಗೇತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಆದ್ಯೇತಿ .

ಆದ್ಯಸ್ಯಂದನಾಸಮವಾಯಿಕಾರಣಂ ದ್ರವತ್ವಂ . ಪೃಥಿವ್ಯಪ್ತೇಜೋವೃತ್ತಿ . ತದ್ವಿವಿಧಂ

ಸಾಂಸಿದ್ಧಿಕಂ ನೈಮಿತ್ತಿಕಂ ಚ . ಸಾಂಸಿದ್ಧಿಕಂ ಜಲೇ . ನೈಮಿತ್ತಿಕಂ

ಪೃಥಿವೀತೇಜಸೋಃ . ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಘೃತಾದಾವಗ್ನಿ ಸಂಯೋಗಜಂ ದ್ರವತ್ವಂ . ತೇಜಸಿ
ಸುವರ್ಣಾದೌ .. 13 ..

ದೀಪಿಕಾ

ದ್ರವತ್ವಂ ಲಕ್ಷಯತಿ . ಆದ್ಯೇತಿ . ಸ್ಯಂದನಂ ಪ್ರಸ್ತವಣಂ . ತೇಜಃಸಂಯೋಗಜಂ

ನೈಮಿತ್ತಿಕಂ . ತದ್ಭಿನ್ನಂ ಸಾಂಸಿದ್ಧಿಕಂ . ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ನೈಮಿತ್ತಿಕಮುದಾಹರತಿ .

ಘೃತಾದಾವಿತಿ . ತೇಜಸಿ ತದಾಹ . ಸುವರ್ಣಾದಾವಿತಿ .

ಚೂರ್ಣಾದಿಪಿಂಡೀಭಾವಹೇತುಗುಣಃ ಸ್ನೇಹಃ . ಜಲಮಾತ್ರವೃತ್ತಿಃ .. 14..

ದೀಪಿಕಾ

ಸ್ನೇಹಂ ಲಕ್ಷಯತಿ . ಚೂರ್ಣೇತಿ . ಕಾಲಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಗುಣಪದಂ .

ರೂಪಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಪಿಂಡೀಭಾವೇತಿ .

ಶ್ರೋತ್ರಗ್ರಾಹ್ಯೋ ಗುಣಃ ಶಬ್ದಃ . ಆಕಾಶಮಾತ್ರವೃತ್ತಿಃ . ಸ ದ್ವಿವಿಧಃ .

ಧ್ವನ್ಯಾತ್ಮಕಃ ವರ್ಣಾತ್ಮಕಶ್ಚ . ತತ್ರ ಧ್ವನ್ಯಾತ್ಮಕಃ ಭೇರ್ಯಾದೌ . ವರ್ಣಾತ್ಮಕಃ

ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷಾದಿರೂಪಃ .. 15..

ಶಬ್ದಂ ಲಕ್ಷಯತಿ . ಶ್ರೋತ್ರೇತಿ . ಶಬ್ದತ್ವೇತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಗುಣಪದಂ .

ರೂಪಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಶ್ರೋತ್ರೇತಿ . ಶಬ್ದಾಸ್ತಿವಿಧಃ ಸಂಯೋಗಜಃ .

ವಿಭಾಗಜಃ . ಶಬ್ದಜಶ್ಚೇತಿ . ತತ್ರ ಆದ್ಯೋ ಭೇರೀದಂಡಸಂಯೋಗಜನ್ಯಃ .

ದ್ವಿತೀಯೋ ವಂಶೇ ಪಾಟಯಮಾನೇ ದಳದ್ವಯವಿಭಾಗಜನ್ಯಶ್ಚಟಾಶಬ್ದಃ .

ಭೇರ್ಯಾದಿದೇಶಮಾರಭ್ಯ ಶ್ರೋತ್ರದೇಶಪರ್ಯಂತಂ ದ್ವಿತೀಯಾದಿಶಬ್ದಾಃ ಶಬ್ದಜಾಃ

ಸರ್ವೇವ್ಯವಹಾರಹೇತುಗುಣೋ ಬುದ್ಧಿಜ್ಞಾನಂ . ಸಾ ದ್ವಿವಿಧಾ ಸ್ಮೃತಿರನುಭವಶ್ಚ

.. 16..

ದೀಪಿಕಾ

ಬುದ್ಧೇರ್ಲಕ್ಷಣಮಾಹ . ಸರ್ವವ್ಯವಹಾರೇತಿ . ಕಾಲಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ
ಗುಣ ಇತಿ .

ರೂಪಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಸರ್ವವ್ಯವಹಾರ ಇತಿ . ಜಾನಾಮೀತ್ಯನುವ್ಯವಸಾಯಗವ
ಜ್ಞಾನಮೇವ ಲಕ್ಷಣಮಿತಿ ಭಾವಃ . ಬುದ್ಧಿಂ ವಿಭಜತೇ . ಸೇತಿ .

ಸಂಸ್ಕಾರಮಾತ್ರಜನ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ಸ್ಮೃತಿಃ .. 17..

ದೀಪಿಕಾ

ಸ್ಮೃತೇರ್ಲಕ್ಷಣಮಾಃ . ಸಂಸ್ಕಾರೇತಿ . ಭಾವನಾಖ್ಯಃ ಸಂಸ್ಕಾರಃ .

ಸಂಸ್ಕಾರದ್ವಂಸೇತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಜ್ಞಾನಮಿತಿ .

ಘಟಾದಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಸಂಸ್ಕಾರಜನ್ಯಮಿತಿ . ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾಯಾಂ
ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ ಮಾತ್ರಪದಂ .

ತದ್ಭಿನ್ನಂ ಜ್ಞಾನಮನುಭವಃ . ಸ ದ್ವಿವಿಧಃ, ಯಥಾರ್ಥೋಽಯಥಾರ್ಥಶ್ಚ .. 18..

ದೀಪಿಕಾ

ಅನುಭವಂ ಲಕ್ಷಯತಿ . ತದ್ಭಿನ್ನಮಿತಿ . ಸ್ಮೃತಿಭಿನ್ನಂ ಜ್ಞಾನಮನುಭವ

ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಅನುಭವಂ ವಿಭಜತೇ . ಸ ದ್ವಿವಿಧ ಇತಿ .

ತದ್ವತಿ ತತ್ರ ಕಾರಕೋಽನುಭವೋ ಯಥಾರ್ಥಃ . ಯಥಾ ರಜತೇ ಇದಂ ರಜತಮಿತಿ
ಜ್ಞಾನಂ . ಸೈವ ಪ್ರಮೇತ್ಯುಚ್ಯತೇ .. 19..

ದೀಪಿಕಾ

ಯಥಾರ್ಥಾನುಭವಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ . ತದ್ವತೀತಿ . ನನು ಘಟೇ ಘಟತ್ವಂ ಇತಿ

ಪ್ರಮಾಯಾಮವ್ಯಾಪ್ತಿಃ, ಘಟತ್ವೇ ಘಟಾಭಾವಾದಿತಿ ಚೇತ್ ನ, ಯತ್ರ

ಯತ್ಸಂಬಂಧೋಽಸ್ತಿ ತತ್ರ ತತ್ಸಂಬಂಧಾನುಭವಃ ಇತ್ಯರ್ಥಾದ್ಧಟತ್ವೇ

ಘಟಸಂಬಂಧೋಽಸ್ತೀತಿ ನಾವ್ಯಾಪ್ತಿಃ . ಸೈವೇತಿ . ಯಥಾರ್ಥಾನುಭವ ಏವ ಶಾಸ್ತ್ರೇ
ಪ್ರಮೇತ್ಯುಚ್ಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ .

ತದಭಾವವತಿ ತತ್ರ ಕಾರಕೋಽನುಭವೋಽಯಥಾರ್ಥಃ . ಯಥಾ

ಶುಕ್ತಾವಿದಂರಜತಮಿತಿ ಜ್ಞಾನಂ . ಸೈವ ಅಪ್ರಮಾ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ .. 20..

ದೀಪಿಕಾ

ಅಯಥಾರ್ಥಾನುಭವಂ ಲಕ್ಷಯತಿ . ತದಭಾವವತೀತಿ . ನನ್ವಿದಂ ಸಂಯೋಗೀತಿ

ಪ್ರಮಾಯಾಮತಿವ್ಯಾಪ್ತಿರಿತಿ ಚೇತ್ ನ . ಯದವಚ್ಛೇದೇನ

ಯತ್ಸಂಬಂಧಾಭಾವಸ್ತದವಚ್ಛೇದೇನ ತತ್ಸಂಬಂಧಜ್ಞಾನಸ್ಯ ವಿವಿಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್ .

ಸಂಯೋಗಾಭಾವಾವಚ್ಛೇದೇನ ಸಂಯೋಗಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಭ್ರಮತ್ವಾತ್ಸಂಯೋಗಾವಚ್ಛೇದೇನ
ಸಂಯೋಗಸಂಬಂಧಸ್ಯ ಸತ್ತ್ವಾನ್ನಾತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ .

ಯಥಾರ್ಥಾನುಭವಃ ಚತುರ್ವಿಧಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಿತ್ಯುಪಮಿತಿಶಬ್ದಾಭೇದಾತ್ .. 21..

ದೀಪಿಕಾ

ಯಥಾರ್ಥಾನುಭವಂ ವಿಭಜತೇ . ಯಥಾರ್ಥೇತಿ .

ತತ್ ಕರಣಮಪಿ ಚತುರ್ವಿಧಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನೋಪಶಬ್ದ ಭೇದಾತ್ .. 22..

ದೀಪಿಕಾ

ಪ್ರಸಂಗಾತ್ಪ್ರಮಾಕರಣಂ ವಿಭಜತೇ . ತತ್ಕರಣಮಪೀತಿ . ಪ್ರಮಾಕರಣಮಿತ್ಯರ್ಥಃ .

ಪ್ರಮಾಕರಣಂ ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ಪ್ರಮಾಣಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಂ .

ಅಸಾಧರಣಂ ಕಾರಣಂ ಕರಣಂ .. 23..

ದೀಪಿಕಾ

ಕರಣಲಕ್ಷಣಮಾಹ . ಅಸಾಧಾರಣೇತಿ . ದಿಕ್ಕಾಲಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಾಯ
ಅಸಾಧಾರಣೇತಿ .

ಕಾರ್ಯನಿಯತಪೂರ್ವವೃತ್ತಿ ಕಾರಣಂ .. 24..

ದೀಪಿಕಾ

ಕಾರಣಲಕ್ಷಣಮಾಹ . ಕಾರ್ಯೇತಿ . ಪೂರ್ವವೃತ್ತಿ ಕಾರಣಮಿತ್ಯುಕ್ತೇ

ರಾಸಭಾದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ ಸ್ಯಾದತೋ ನಿಯತೇತಿ . ತಾವನ್ಮಾತ್ರೇ ಕೃತೇ

ಕಾರ್ಯೇತಿವ್ಯಾಪ್ತಿರತಃ ಪೂರ್ವವೃತ್ತೀತಿ . ನನು ತಂತುರೂಪಮಪಿ ಪಟಂ ಪ್ರತಿ
ಕಾರಣಂ

ಸ್ಯಾದತಿ ಚೇತ್ ನ, ಅನನ್ಯಧಾಸಿದ್ಧತ್ವೇ ಸತೀತಿ ವಿಶೇಷಣಾತ್ .

ಅನನ್ಯಧಾಸಿದ್ಧತ್ವಮನ್ಯಧಾಸಿದ್ಧಿರಹಿತತ್ವಂ . ಅನ್ಯಧಾಸಿದ್ಧಿಃ ತ್ರಿವಿಧಾ -

ಯೇನ ಸಹೈವ ಯಸ್ಯ ಯಂ ಪ್ರತಿ ಪೂರ್ವವೃತ್ತಿತ್ವಮವಗಮ್ಯತೇ ತಂ ಪ್ರತಿ ತೇನ

ತದನ್ಯಧಾಸಿದ್ಧಂ . ಯಥಾ ತಂತುನಾಂ ತಂತುರೂಪಂ ತಂತುತ್ವಂ ಚ ಪಟಂ ಪ್ರತಿ . ತಂ

ಪ್ರತಿ ತದನ್ಯಧಾಸಿದ್ಧಂ . ಯಥಾ ಶಬ್ದಂ ಪ್ರತಿ ಪೂರ್ವವೃತ್ತಿತ್ವೇ ಜ್ಞಾತ ಏವ

ಪಟಂ ಪ್ರತ್ಯಾಕಾಶಸ್ಯ . ಅನ್ಯತ್ರ ಕ್ಲಪ್ತನಿಯತಪೂರ್ವವರ್ತಿನಃ ಏವ ಕಾರ್ಯಸಂಭವೇ

ತತ್ಕವಭೂತಮನ್ಯಧಾಸಿದ್ಧಂ . ಯಥಾ ಪಾಕಜಸ್ಥಲೇ ಗಂಧಂ ಪ್ರತಿ

ರೂಪಪ್ರಾಗಭಾವಸ್ಯ . ಏವಂಚ ಅನನ್ಯಧಾಸಿದ್ಧನಿಯತಪೂರ್ವವೃತ್ತಿತ್ವಂ

ಕಾರಣತ್ವಂ .

ಕಾರ್ಯಂ ಪ್ರಾಗಭಾವಪ್ರತಿಯೋಗಿ .. 25..

ದೀಪಿಕಾ

ಕಾರ್ಯಲಕ್ಷಣಮಾಹ . ಕಾರ್ಯಮಿತಿ .

ಕಾರಣಂ ತ್ರಿವಿಧಂ - ಸಮವಾಯುಸಮವಾಯಿನಿಮಿತ್ತಭೇದಾತ್ .. 26..

ಯತ್ ಸಮವೇತಂ ಕಾರ್ಯಂ ಉತ್ಪದ್ಯತೇ ತತ್ ಸಮವಾಯಿಕಾರಣಂ .

ಯಥಾ ತಂತವಃ ಪಟಸ್ಯ, ಪಟಶ್ಚ ಸ್ವಗತರೂಪಾದೇಃ .. 27..

ದೀಪಿಕಾ

ಕಾರಣಂ ವಿಭಜತೇ . ಕಾರಣಮಿತಿ . ಸಮವಾಯಿಕಾರಣಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ —
ಯತ್ಸಮವೇತಮಿತಿ . ಯಸ್ಮಿನ್ ಸಮವೇತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಅಸಮವಾಯಿಕಾರಣಂ
ಲಕ್ಷಯತಿ

— ಕಾರ್ಯಣೇತಿ . ಕಾರ್ಯೇಣೇತ್ಯೇತದುದಾಹರತಿ — ತಂತುಸಂಯೋಗ ಇತಿ .
ಕಾರ್ಯೇಣ ಕಾರಣೇನ ವಾ ಸಹ ಏಕಸ್ಮಿನ್ನರ್ಥೇ ಸಮವೇತತ್ವೇ ಸತಿ ಯತ್ಕಾರಣಂ
ತದಸಮವಾಯಿಕಾರಣಂ .

ಯಥಾ ತಂತುಸಂಯೋಗಃ ಪಟಸ್ಯ ತಂತುರೂಪಂ ಪಟರೂಪಸ್ಯ .. 28..

ದೀಪಿಕಾ

ಕಾರ್ಯೇಣ ಪಟೇನ ಸಹ ಏಕಸ್ಮಿಂಸ್ತಂತೌ ಸಮವೇತತ್ವಾತ್ತಂತುಸಂಯೋಗಃ
ಪಟಸ್ಯಾಸಮವಾಯಿಕಾರಣಮಿಯರ್ಥಃ . ಕಾರಣೇನೇತ್ಯೇತದುದಾಹರತಿ —
ತಂತುರೂಪಮಿತಿ . ಕಾರಣೇನ ಪಟೇನ ಸಹ ಏಕಸ್ಮಿಂಸ್ತಂತೌ ಸಮವೇತತ್ವಾತ್ .

ತದುಭಯಭಿನ್ನಂ ಕಾರಣಂ ನಿಮಿತ್ತಕಾರಣಂ .

ಯಥಾ ತುರೀವೇಮಾದಿಕಂ ಪಟಸ್ಯ .. 29..

ದೀಪಿಕಾ

ತಂತುರೂಪಂ ಪಟರೂಪಸ್ಯಾಸಮವಾಯಿಕಾರಣಮಿತ್ಯರ್ಥಃ . ನಿಮಿತ್ತಕಾರಣಂ
ಲಕ್ಷಯತಿ

— ತದುಭಯೇತಿ . ಸಮವಾಯುಸಮವಾಯಿಭಿನ್ನಕಾರಣಂ ನಿಮಿತ್ತಕಾರಣಮಿತ್ಯರ್ಥಃ .

ತದೇತತ್ರಿವಿಧಕಾರಣಮಧ್ಯೇ ಯದಸಾಧಾರಣಂ ಕಾರಣಂ ತದೇವ ಕರಣಂ .. 30..

ದೀಪಿಕಾ

ಕರಣಲಕ್ಷಣಮುಪಸಂಹರತಿ — ತದೇತದಿತಿ .

ಅಥ ಚತುರ್ಥೋಽಧ್ಯಾಯ .

ತತ್ರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನಕರಣಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ .. 31..

ದೀಪಿಕಾ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಲಕ್ಷಣಮಾಹ — ತತ್ರೇತಿ . ಪ್ರಮಾಣಚತುಷ್ಟಯಮಧ್ಯೇ
ಇತ್ಯರ್ಥಃ .

ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಸನ್ನಿಕರ್ಷಜನ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ . ತದ್ವಿವಿಧಂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಂ

ಸವಿಕಲ್ಪಕಂ ಚೇತಿ . ತತ್ರ ನಿಷ್ಪ್ರಕಾರಕಂ ಜ್ಞಾನಂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಂ ಯಥೇದಂ

ಕಿಂಚಿತ್ . ಸಪ್ರಕಾರಕಂ ಜ್ಞಾನಂ ಸವಿಕಲ್ಪಕಂ ಯಥಾ ಡಿತ್ಯೋಽಯಂ,

ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಽಯಂ, ಶ್ಯಾಮೋಽಯಂ, ಪಾಚಕೋಽಯಮಿತಿ .. 32..

ದೀಪಿಕಾ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ ——— ಇಂದ್ರಿಯೇತಿ . ಇಂದ್ರಿಯಂ
 ಚಕ್ಷುರಾದಿಕಂ, ಅರ್ಥೋ ಘಟಾದಿಃ, ತಯೋಃ ಸಂನಿಕರ್ಷಃ ಸಂಯೋಗಾದಿಃ,
 ತಜ್ಜನ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ . ತದ್ವಿಭಜತೇ ತದ್ವಿ ವಿಧಮಿತಿ . ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸ್ಯ
 ಲಕ್ಷಣಮಾಹ ——— ನಿಷ್ಪ್ರಕಾರಕಮಿತಿ .
 ವಿಶೇಷಣವಿಶೇಷ್ಯಸಂಬಂಧಾನವಗಾಹಿ ಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ . ನನು ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕೇ
 ಕಿಂ ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ಚೇತ್ ನ, ಗೌರಿತಿ ವಿಶಿಷ್ಟಜ್ಞಾನಂ
 ವಿಶೇಷಣಜ್ಞಾನಜನ್ಯಂ, ವಿಶಿಷ್ಟಜ್ಞಾನತ್ವಾತ್, ದಂಡೀತಿ ಜ್ಞಾನವತ್
 ಇತ್ಯನುಮಾನಸ್ಯ ಪ್ರಮಾಣತ್ವಾತ್ . ವಿಶೇಷಣಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಪಿ
 ಸವಿಕಲ್ಪಕರ್ತೇಽನವನ್ಯಾಪ್ರಸಂಗಾನ್ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಸಿದ್ಧಿಃ . ಸವಿಕಲ್ಪಕಂ
 ಲಕ್ಷಯತಿ . ಸಪ್ರಕಾರಕಮಿತಿ . ನಾಮಜಾತ್ಯಾದಿವಿಶೇಷ್ಯವಿಶೇಷಣಸಂಬಂಧಾವಗಾಹಿ
 ಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಸವಿಕಲ್ಪಕಮುದಾಹರತಿ . ಯಥೇತಿ .
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನಹೇತುರಿದ್ರಿಯಾರ್ಥಸಂನಿಕರ್ಷಃ ಷಡ್ವಿಧಃ . ಸನ್ಯೋಗಃ,
 ಸಂಯುಕ್ತಸಮವಾಯಃ, ಸಂಯುಕ್ತಸಮವೇತಸಮವಾಯಃ, ಸಮವಾಯಃ,
 ಸಮವೇತಸಮವಾಯಃ, ವಿಶೇಷಣವಿಶೇಷ್ಯಭಾವಶ್ಚೇತಿ .. 33..

ದೀಪಿಕಾ

ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಸಂನಿಕರ್ಷಂ ವಿಭಜತೇ . ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇತಿ .
 ಚಕ್ಷುಷಾ ಘಟಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜನನೇ ಸಂಯೋಗಃ ಸನ್ನಿಕರ್ಷಃ .. 34..

ದೀಪಿಕಾ

ಸಂಯೋಗಸಂನಿಕರ್ಷಮುದಾಹರತಿ . ಚಕ್ಷುಷೇತಿ . ದ್ರವ್ಯಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇ ಸರ್ವತ್ರ
 ಸಂಯೋಗಃ ಸಂನಿಕರ್ಷಃ . ಆತ್ಮಾ ಮನಸಾ ಸಂಯುಜ್ಯತೇ, ಮನ ಇಂದ್ರಿಯೇಣ,
 ಇಂದ್ರಿಯಮರ್ಥೇನ, ತತಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತೇ ಇತ್ಯರ್ಥಃ .
 ಘಟರೂಪಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜನನೇ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಮವಾಯಃ ಸಂನಿಕರ್ಷಃ .
 ಚಕ್ಷುಃ ಸಂಯುಕ್ತೇ ಘಟೇ ರೂಪಸ್ಯ ಸಮವಾಯಾತ್ .. 35..

ದೀಪಿಕಾ

ಸಂಯುಕ್ತಸಮವಾಯಮುದಾಹರತಿ . ಘಟರೂಪೇತಿ . ತತ್ರ ಯುಕ್ತಿಮಾಹ .
 ಚಕ್ಷುಃಸಂಯುಕ್ತ
 ಇತಿ .
 ರೂಪತ್ವಸಾಮಾನ್ಯಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇ ಸಂಯುಕ್ತಸಮವೇತಸಮವಾಯಃ ಸನ್ನಿಕರ್ಷಃ .
 ಚಕ್ಷುಃ ಸಂಯುಕ್ತೇ ಘಟೇ ರೂಪಂ ಸಮವೇತಂ, ತತ್ರ ರೂಪತ್ವಸ್ಯ ಸಮವಾಯಾತ್
 .. 36..

ದೀಪಿಕಾ

ಸಂಯುಕ್ತಸಮವೇತಸಮವಾಯಮುದಾಹರತಿ . ರೂಪತ್ವೇತಿ .

ಶ್ರೋತ್ರೇಣ ಶಬ್ದಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೇ ಸಮವಾಯಃ ಸನ್ನಿಕರ್ಷಃ ಕರ್ಣವಿವರವತ್ಯಾಕಾಶಸ್ಯ
ಶ್ರೋತ್ರತ್ವಾತ್ ಶಬ್ದಸ್ಯಾಕಾಶಗುಣತ್ವಾತ್ ಗುಣಗುಣಿನೋಶ್ಚ ಸಮವಾಯಾತ್ .. 37..
ದೀಪಿಕಾ

ಸಮವಾಯಮುದಾಹರತಿ . ಶ್ರೋತ್ರೇಣೇತಿ . ತದುಪಪಾದಯತಿ . ಕರ್ಣೇತಿ . ನನು
ದೂರಸ್ಥಶಬ್ದಸ್ಯ ಕಥಂ ಶ್ರೋತ್ರಸಂಬಂಧ ಇತಿ ಚೇತ್ ನ,
ವೀಚೇತರಂಗನ್ಯಾಯೇನ ವಾ ಶಬ್ದಾಂತರೋತ್ಪತ್ತಿಕರ್ಮೇಣ ಶ್ರೋತ್ರದೇಶೇ ಜಾತಸ್ಯ
ಶ್ರೋತ್ರೇಣ ಸಂಬಂಧಾತ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಂಭವಃ .

ಶಬ್ದತ್ವಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೇ ಸಮವೇತಸಮವಾಯಃ ಸನ್ನಿಕರ್ಷಃ ಶ್ರೋತ್ರಸಮವೇತೇ ಶಬ್ದೇ
ಶಬ್ದತ್ವಸ್ಯ ಸಮವಾಯಾತ್ .. 38..
ದೀಪಿಕಾ

ಸಮವೇತಸಮವಾಯಮುದಾಹರತಿ . ಶಬ್ದತ್ವೇತಿ .
ಅಭಾವಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇ ವಿಶೇಷಣವಿಶೇಷ್ಯಭಾವಃ ಸನ್ನಿಕರ್ಷಃ,
ಘಟಾಭಾವವದ್ಭೂತಲಮಿತ್ಯತ್ರ ಚಕ್ಷುಃ ಸಂಯುಕ್ತೇ ಭೂತಲೇ ಘಟಾಭಾವಸ್ಯ
ವಿಶೇಷಣತ್ವಾತ್ .. 39..
ದೀಪಿಕಾ

ವಿಶೇಷಣವಿಶೇಷ್ಯಭಾವಮುದಾಹರತಿ . ಅಭಾವೇತಿ . ತದುಪಪಾದಯತಿ .
ಘಟಾಭಾವವದಿತಿ . ಭೂತಲೇ ಘಟೋ ನಾಸ್ತೀತ್ಯತ್ರ ಅಭಾವಸ್ಯ ವಿಶೇಷ್ಯತ್ವಂ
ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ . ಏತೇನ ಅನುಪಲಭ್ಯೇಃ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರತ್ವಂ ನಿರಸ್ತಂ . ಯದ್ಯತ್ರ
ಘಟೋಽಭವಿಷ್ಯತ್ತರ್ಹಿ ಭೂತಲಮಿವಾದ್ರಕ್ಷ್ಯತ, ದರ್ಶನಾಭಾವಾನಾಸ್ತೀತಿ
ತರ್ಹಿತ್ವಪ್ರತಿಯೋಗಿಸತ್ವವಿರೋಧ್ಯನುಪಲಭ್ಯಸಹಕೃತೇಂದ್ರಿಯೇಣೈವ
ಅಭಾವಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತೌ ಅನುಪಲಭ್ಯೇಃ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರತ್ವಾಸಂಭವಾತ್ .
ಅಧಿಕರಣಜ್ಞಾನಾರ್ಥಮಪೇಕ್ಷಣೀಯೇಂದ್ರಿಯಸ್ಯೈವ ಕರಣತ್ವೋಪಪತ್ತಾವನುಪಲಭ್ಯೇಃ
ಕರಣತ್ವಯೋಗಾತ್ . ವಿಶೇಷಣವಿಶೇಷ್ಯಭಾವೋ ವಿಶೇಷಣವಿಶೇಷ್ಯಸ್ವರೂಪಮೇವ,
ನಾತಿರಿಕ್ತಃ ಸಂಬಂಧಃ . ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನಮುಪಸಂಹರಸ್ತಸ್ಯ ಕರಣಮಾಹ .
ಏವಮಿತಿ .

ಏವಂ ಸನ್ನಿಕರ್ಷಷಟ್ಕಜನ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ, ತತ್ಕರಣಮಿಂದ್ರಿಯಂ,
ತನ್ಮಾದಿಂದ್ರಿಯಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ಸಿದ್ಧಂ .. 40..
ದೀಪಿಕಾ

ಅಸಾಧಾರಣಕಾರಣತ್ವಾದಿಂದ್ರಿಯಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನಕರಣಮಿತ್ಯರ್ಥಃ .
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣಮುಪಸಂಹರತಿ .

ಅಥ ಪಂಚಮೋಽಧ್ಯಾಯ .

ಅನುಮಿತಿಕರಣಮನುಮಾನಂ .. 1..

ದೀಪಿಕಾ

ಅನುಮಾನಂ ಲಕ್ಷಯತಿ — ಅನುಮಿತಿಕರಣಮಿತಿ .

ಪರಾಮರ್ಶಜನ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮನುಮಿತಿಃ .. 2..

ದೀಪಿಕಾ

ಅನುಮಿತಿಂ ಲಕ್ಷಯತಿ — ಪರಾಮರ್ಶೇತಿ . ನನು

ಸಂಶಯೋತ್ತರಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ ಸ್ಥಾಣುಪುರೂಷಸಂಶಯಾನಂತರಂ

ಪುರೂಷತ್ವವ್ಯಾಪ್ಯಕರಾದಿಮಾನಯಂ ಇತಿ ಪರಾಮರ್ಶೇ ಸತಿ ಪುರೂಷ ಏವ ಇತಿ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜನನಾತ್ . ನ ಚ ತತ್ರಾನುಮಿತಿರೇವೇತಿ ವಾಚ್ಯಂ . ಪುರೂಷಂ

ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರೋಮಿ

ಇತ್ಯನುವ್ಯವಸಾಯವಿರೋಧಾದಿತಿ ಚೇತ್ ನ,

ಪಕ್ಷತಾಸಹಕೃತಪರಾಮರ್ಶಜನ್ಯತ್ವಸ್ಯ ವಿವಿಕ್ಷಿತ್ವಾತ್ .

ಸಿಷಾಧಯಿಷಾವಿರಹವಿಶಿಷ್ಟಸಿದ್ಧಯಭಾವಃ ಪಕ್ಷತಾ .

ಸಾಧ್ಯಸಿದ್ಧಿರನುಮಿತಿಪ್ರತಿಬಂಧಿಕಾ . ಸಿದ್ಧಿಸತ್ತ್ವೇಽಪಿ ಅನುಮಿಯುಯಾಂ

ಇತೀಚ್ಛಾಯಾಮನುಮಿತಿದರ್ಶನಾತ್ . ಸಿಷಾಧಯಿಷೋತ್ತೇಜಿಕಾ .

ತತ್ಕೋಶೋತ್ತೇಜಕಾಭಾವವಿಶಿಷ್ಟಮಣ್ಯಭಾವಸ್ಯ

ದಾಹಕಾರಣತ್ವವತ್ಸಿಷಾಧಯಿಷಾವಿರಹವಿಶಿಷ್ಟಸಿದ್ಧಯಭಾವಸ್ಯಾನುಮಿತಿಕಾರಣತ್ವಂ

ವ್ಯಾಪ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾಜ್ಞಾನಂ ಪರಾಮರ್ಶಃ . ಯಥಾ

ವಹ್ನಿವ್ಯಾಪ್ಯಧೂಮವಾನಯಂ ಪರ್ವತ ಇತಿ ಜ್ಞಾನಂ ಪರಾಮರ್ಶಃ . ತಜ್ಜನ್ಯಂ

ಪರ್ವತೋ

ವಹ್ನಿಮಾನಿತಿ ಜ್ಞಾನಮನುಮಿತಿಃ .. 3..

ದೀಪಿಕಾ

ಪರಾಮರ್ಶಂ ಲಕ್ಷಯತಿ — ವ್ಯಾಪ್ತೀತಿ . ವ್ಯಾಪ್ತಿವಿಷಯಕಂ

ಯತ್ಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾಜ್ಞಾನಂ ಸ ಪರಾಮರ್ಶ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಪರಾಮರ್ಶಮಭಿನೀಯ

ದರ್ಶಯತಿ — ಯಥೇತಿ . ಅನುಮಿತಿಮಭಿನೀಯ ದರ್ಶಯತಿ —

ತಜ್ಜನ್ಯಮಿತಿ . ಪರಾಮರ್ಶಜನ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ . ವ್ಯಾಪ್ತಿಲಕ್ಷಣಮಾಹ —

ಯತ್ರೇತಿ .

ಯತ್ರ ಯತ್ರ ಧೂಮಸ್ತತ್ರ ತತ್ರಾಗ್ನಿರಿತಿ ಸಾಹಚರ್ಯನಿಯಮೋ ವ್ಯಾಪ್ತಿಃ .. 4..

ದೀಪಿಕಾ

ಯತ್ರ ಧೂಮಸ್ತತ್ರಾಗ್ನಿಃ ಇತಿ ವ್ಯಾಪ್ತೇರಭಿನಯಃ . ಸಾಹಚರ್ಯನಿಯಮಃ ಇತಿ
ಲಕ್ಷಣಂ .

ಸಾಹಚರ್ಯಂ ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯಂ, ತಸ್ಯ ನಿಯಮಃ .

ಹೇತುಸಮಾನಾಧಿಕರಣಾತ್ಯಂತಾಭಾವಾಪ್ರತಿಯೋಗಿಸಾಧ್ಯಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯಂ
ವ್ಯಾಪ್ತಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ .

ವ್ಯಾಪ್ಯಸ್ಯ ಪರ್ವತಾದಿವೃತ್ತಿತ್ವಂ ಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾ .. 5..

ದೀಪಿಕಾ

ಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾರೂಪಮಾಹ ---- ವ್ಯಾಪ್ಯಸ್ಯೇತಿ .

ಅನುಮಾನಂ ದ್ವಿವಿಧಂ - ಸ್ವಾರ್ಥಂ ಪರಾರ್ಥಂ ಚ .. 6..

ತತ್ರ ಸ್ವಾರ್ಥಂ ಸ್ವಾನುಮಿತಿಹೇತುಃ, ತಥಾಹಿ, ಸ್ವಯಮೇವ ಭೂಯೋದರ್ಶನೇನ

ಯತ್ರ ಯತ್ರ ಧೂಮಸ್ತತ್ರ ತತ್ರಾಗ್ನಿರಿತಿ ಮಹಾನಸಾದೌ ವ್ಯಾಪ್ತಿಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ
ಪರ್ವತಸಮೀಪಂ ಗತಃ, ತದ್ಗತೇ ಚಾಗ್ನೌ ಸಂದಿಹಾನಃ ಪರ್ವತೇ ಧೂಮಂ ಪಶ್ಯನ್

ವ್ಯಾಪ್ತಿಂ ಸ್ಮರತಿ ಯತ್ರ ಯತ್ರ ಧೂಮಸ್ತತ್ರ ತತ್ರಾಗ್ನಿಃ ಇತಿ . ತದಂತರಂ

ವಹ್ನಿವ್ಯಾಪ್ಯಧೂಮವಾನಯಂ ಪರ್ವತ ಇತಿ ಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತೇ, ಅಯಮೇವ

ಲಿಂಗಪರಾಮರ್ಶ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ . ತಸ್ಮಾತ್ ಪರ್ವತೋ ವಹ್ನಿಮಾನಿತಿ ಜ್ಞಾನಮನುಮಿತಿಃ

ಉತ್ಪದ್ಯತೇ . ತದೇತತ್ ಸ್ವಾರ್ಥಾನುಮಾನಂ .. 7..

ದೀಪಿಕಾ

ಅನುಮಾನಂ ವಿಭಜತೇ ---- ಅನುಮಾನಮಿತಿ . ಸ್ವಾರ್ಥಾನುಮಾನಂ ದರ್ಶಯತಿ

ಸ್ವಯಮೇವೇತಿ . ನನು ಪಾರ್ಥಿವತ್ವಲೋಹಲೇಖ್ಯತ್ವಾದೌ ಶತಶಃ

ಸಹಚಾರದರ್ಶನೇಽಪಿ ವಜ್ರಮಣೌ ವ್ಯಭಿಚಾರೋಪಲಭ್ಯೇಭೂಯೋದರ್ಶನೇನ
ಕಥಂ

ವ್ಯಾಪ್ತಿಗ್ರಹ ಇತಿ ಚೇತ್ ನ . ವ್ಯಭಿಚಾರಜ್ಞಾನವಿರಹಸಹಕೃತಸಹಚಾರಜ್ಞಾನಸ್ಯ

ವ್ಯಾಪ್ತಿಗ್ರಾಹಕತ್ವಾತ್ . ವ್ಯಭಿಚಾರಜ್ಞಾನಂ ನಿಶ್ಚಯಃ ಶಂಕಾ ಚ . ತದ್ವಿರಹಃ

ಕ್ಷಚಿತ್ತರ್ಕಾತ್, ಕ್ಷಚಿತ್ತ್ವತಃ ಸಿದ್ಧ ಏವ . ಧೂಮಾಗ್ನೋವ್ಯಾಪ್ತಿಗ್ರಹೇ

ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವಭಂಗಪ್ರಸಂಗಲಕ್ಷಣಸ್ತಕೋ ವ್ಯಭಿಚಾರಶಂಕಾನಿವರ್ತಕಃ .

ನನು ಸಕಲವಹ್ನಿಧೂಮಯೋರಸನ್ನಿಕರ್ಷಾತ್ಯಥಂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗ್ರಹ ಇತಿ ಚೇತ್ ನ .

ವಹ್ನಿತ್ವಧೂಮತ್ವರೂಪಸಾಮಾನ್ಯಪ್ರತ್ಯಾಸತ್ತ್ವಾಸಕಲವಹ್ನಿಧೂಮಜ್ಞಾನಸಂಭವಾತ್

ತಸ್ಮಾದಿತಿ . ಲಿಂಗಪರಾಮರ್ಶಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ .

ಯತ್ತು ಸ್ವಯಂ ಧೂಮಾದಗ್ನಿಮನುಮಾಯ ಪರಂಪ್ರತಿಬೋಧಯಿತುಂ

ಪಂಚಾವಯವ ವಾಕ್ಯಂ

ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ ತತ್ ಪರಾರ್ಥಾನುಮಾನಂ . ಯಥಾ ಪರ್ವತೋ ವಹ್ನಿಮಾನ್,
ಧೂಮತ್ವಾತ್ ,

ಯೋ ಯೋ ಧೂಮವಾನ್ ಸ ವಹ್ನಿಮಾನ್ ಯಥಾ ಮಹಾನಸಃ, ತಥಾ ಚಾಯಂ,
ತಸ್ಮಾತ್ತಥೇತಿ . ಅನೇನ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾತ್ ಲಿಂಗಾತ್ ಪರೋಽಪ್ಯಗ್ನಿಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ .
ದೀಪಿಕಾ

ಪರಾರ್ಥಾನುಮಾನಮಾಹ ——— ಯತ್ಪ್ರತಿ . ಯಚ್ಚಬ್ಧಸ್ಯ ‘

ತತ್ತರಾರ್ಥಾನುಮಾನಂ” ಇತಿ ತಚ್ಚಬ್ಧೇನಾನ್ವಯಃ .

ಪಂಚಾವಯವವಾಕ್ಯಮುದಾಹರತಿ — ಯಥೇತಿ .

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ - ಹೇತು - ಉದಾಹರಣ - ಉಪನಯ - ನಿಗಮನಾನಿ

ಪಂಚಾವಯವಾಃ . ಪರ್ವತೋ ವಹ್ನಿಮಾನಿತಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ . ಧೂಮವತ್ವಾತ್ ಇತಿ
ಹೇತುಃ . ಯೋ ಯೋ

ಧೂಮವಾನ್ ಸ ವಹ್ನಿಮಾನ್ ಯಥಾ ಮಹಾನಸ ಇತ್ಯುದಾಹರಣಂ . ತಥಾ ಚ
ಅಯಮಿತಿ

ಉಪನಯಃ . ತಸ್ಮಾತ್ತಥೇತಿ ನಿಗಮನಂ .. 9..

ದೀಪಿಕಾ

ಅವಯವಸ್ವರೂಪಮಾಹ ——— ಪ್ರತಿಜ್ಞೇತಿ .. ಉದಾಹೃತ್ವಾಕ್ಯೇ

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾದಿವಿಭಾಗಮಾಹ ——— ಪರ್ವತೋ ವಹ್ನಿಮಾನಿತಿ .. ಸಾಧ್ಯವತ್ತಯಾ

ಪಕ್ಷವಚನಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ . ಪಂಚಮ್ಯಂತಂ ಲಿಂಗಪ್ರತಿಪಾದಕಂ ಹೇತುಃ .

ವ್ಯಾಪ್ತಿಪ್ರತಿಪಾದಕಂ ಉದಾಹರಣಂ . ವ್ಯಾಪ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಲಿಂಗಪ್ರತಿಪಾದಕಂ

ವಚನಮುಪನಯಃ . ಹೇತುಸಾಧ್ಯವತ್ತಯಾ ಪಕ್ಷಪ್ರತಿಪಾದಕಂ ವಚನಂ ನಿಗಮನಂ

ಅಬಾಧಿತತ್ವಾದಿಕಂ ನಿಗಮನಪ್ರಯೋಜನಂ .

ಸ್ವಾರ್ಥಾನುಮಿತಿಪರಾರ್ಥಾನುಮಿತೋಃ ಲಿಂಗಪರಾಮರ್ಶ ಏವ ಕರಣಂ . ತಸ್ಮಾತ್
ಲಿಂಗಪರಾಮರ್ಶೋಽನುಮಾನಂ .. 10..

ದೀಪಿಕಾ

ಅನುಮಿತಿಕರಣಮಾಹ — ಸ್ವಾರ್ಥೇತಿ . ನನು

ವ್ಯಾಪ್ತಿಸ್ಮೃತಿಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಮೇವ ಅನುಮಿತಿಸಂಭವೇ

ವಿಶಿಷ್ಟಪರಾಮರ್ಶಃ ಕಿಮರ್ಥಮಂಗೀಕರ್ತವ್ಯ ಇತಿ ಚೇತ್ ನ ,

ವಹ್ನಿವ್ಯಾಪ್ಯವಾನಯಂ” ಇತಿ ಶಾಬ್ದಪರಾಮರ್ಶಸ್ಥಲೇ

ಪರಾಮರ್ಶಸ್ಯಾವಶ್ಯಕತಯಾ ಲಾಘವೇನ ಸರ್ವತ್ರ ಪರಾಮರ್ಶಸ್ಯೈವ
ಕಾರಣತ್ವಾತ್ .

ಲಿಂಗಂ ನ ಕರಣಂ, ಅತೀತಾದೌ ವ್ಯಭಿಚಾರಾತ್ . “ವ್ಯಾಪಾರವತ್ತಕಾರಣಂ

ಕರಣಂ" ಇತಿ ಮತೇ ಪರಾಮರ್ಶದ್ವಾರಾ ವ್ಯಾಪ್ತಿಜ್ಞಾನಂ ಕರಣಂ . ತಜ್ಜನ್ಯತ್ವೇ
ಸತಿ ತಜ್ಜನ್ಯಜನಕೋ ವ್ಯಾಪಾರಃ . ಅನುಮಾನಮುಪಸಂಹರತಿ - ತಸ್ಮಾದಿತಿ .
ಲಿಂಗಂ ತ್ರಿವಿಧಂ . ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಿ, ಕೇವಲಾನ್ವಯಿ, ಕೇವಲವ್ಯತಿರೇಕಿ
ಚೇತಿ . ಅನ್ವಯೇನ ವ್ಯತಿರೇಕೇಣ ಚ ವ್ಯಾಪ್ತಿಮದನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಿ . ಯಥಾ ವಹ್ನೌ
ಸಾಧ್ಯೇ ಧೂಮವತ್ತ್ವಂ . ಯತ್ರ ಧೂಮಸ್ತತ್ರಾಗ್ನಿಯರ್ಥಾ ಮಹಾನಸ ಇತ್ಯನ್ವಯವ್ಯಾಪ್ತಿಃ

ಯತ್ರ ವಹ್ನಿನಾಸ್ತಿ ತತ್ರ ಧೂಮೋಽಪಿ ನಾಸ್ತಿ ಯಥಾ ಮಹಾಹೃದ ಇತಿ
ವ್ಯಾಪ್ತೀಕವ್ಯಾಪ್ತಿಃ .. 11..

ದೀಪಿಕಾ

ಲಿಂಗಂ ವಿಭಜತೇ — ಲಿಂಗಮಿತಿ .. ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಿಣಂ ಲಕ್ಷಯತಿ —

ಅನ್ವಯೇನೇತಿ .. ಹೇತುಸಾಧ್ಯಯೋರ್ವ್ಯಾಪ್ತಿರನ್ವಯವ್ಯಾಪ್ತಿಃ,

ತದಭಾವಯೋರ್ವ್ಯಾಪ್ತಿವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಾಪ್ತಿಃ .

ಅನ್ವಯಮಾತ್ರವ್ಯಾಪ್ತಿಕಂ ಕೇವಲಾನ್ವಯಿ . ಯಥಾ ಘಟಃ ಅಭಿಧೇಯಃ

ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್

ಪಟವತ್ . ಅತ್ರ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾಭಿಧೇಯತ್ವಯೋಃ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಾಪ್ತಿನಾಸ್ತಿ,

ಸರ್ವಸ್ಯಾಪಿ

ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್ ಅಭಿಧೇಯತ್ವಚ್ಛ .. 12..

ದೀಪಿಕಾ

ಕೇವಲಾನ್ವಯಿನೋ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ —- ಅನ್ವಯೇತಿ .. ಕೇವಲಾನ್ವಯಿಸಾಧ್ಯಕಂ

ಲಿಂಗಂ ಕೇವಲಾನ್ವಯಿ . (ವೃತ್ತಿಮತ್) ಅತ್ಯಂತಾಭಾವಾಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ವಂ

ಕೇವಲಾನ್ವಯಿತ್ವಂ . ಈಶ್ವರಪ್ರಮಾವಿಷಯತ್ವಂ ಸರ್ವಪದಾಭಿಧೇಯತ್ವಂ ಚ

ಸರ್ವತ್ವಾಸ್ತೀತಿ ವ್ಯತಿರೇಕಾಭಾವಃ .

ವ್ಯತಿರೇಕಮಾತ್ರವ್ಯಾಪ್ತಿಕಂ ಕೇವಲವ್ಯತಿರೇಕಿ, ಯಥಾ ಪೃಥಿವೀತರೇಭ್ಯೋ

ಭಿದ್ಯತೇ ಗಂಧವತ್ತ್ವಾತ್ . ಯದಿತರೇಭ್ಯೋ ನ ಭಿದ್ಯತೇ ನ ತದ್ಗಂಧವತ್ ಯಥಾ

ಜಲಂ . ನ ಚೇಯಂ ತಥಾ . ತಸ್ಮಾನ್ನ ತಥೇತಿ . ಅತ್ರ ಯದ್ಗಂಧವತ್ ತದಿತರಭಿನ್ನಂ

ಇತ್ಯನ್ವಯದೃಷ್ಟಾಂತೋ ನಾಸ್ತಿ, ಪೃಥಿವೀಮಾತ್ರಸ್ಯ ಪಕ್ಷತ್ವಾತ್ .. 13..

ದೀಪಿಕಾ

ಕೇವಲವ್ಯತಿರೇಕಿಣೋ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ — ವ್ಯತಿರೇಕೇತಿ .

ತದುದಾಹರತಿ-ಯಥೇತಿ . ನನ್ವಿತರಭೇದಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧೋ ವಾ ನ ವಾ . ಆದ್ಯೇ ಯತ್ರ

ಪ್ರಸಿದ್ಧಸ್ತತ್ರ ಹೇತುಸತ್ತ್ವೇ ಅನ್ವಯಿತ್ವಂ, ಅಸತ್ತ್ವೇ ಅಸಾಧಾರಣ್ಯಂ . ದ್ವಿತೀಯೇ

ಸಾಧ್ಯಜ್ಞಾನಾಭಾವಾತ್ಕಥಂ ತದ್ವಿಶಿಷ್ಟಾನುಮಿತಿಃ . ವಿಶೇಷಣಜ್ಞಾನಾಭಾವೇ

ವಿಶಿಷ್ಟಜ್ಞಾನಾನುದಯಾತ್ಮತಿಯೋಗಿಜ್ಞಾನಾಭಾವಾದ್ವಯತಿರೇಕವ್ಯಾಪ್ತಿಜ್ಞಾನಮಪಿ
ನ

ಸ್ಯಾದಿತಿ ಚೇತ್ ನ . ಜಲಾದಿತ್ರಯೋದಶಾನ್ಯೋನ್ಯಾಭಾವಾನಾಂ ತ್ರಯೋದಶಸು
ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ

ಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಾಂ ಮೇಲನಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಸಾಧ್ಯತೇ . ತತ್ರ

ತ್ರಯೋಧತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನಭೇದಾತ್ಮಕ -

ಸಾಧ್ಯಸ್ಯೈಕಾಧಿಕರಣವೃತ್ತಿತ್ವಾಭಾವಾನ್ನನ್ವಯಿತ್ವಾಸಾಧಾರಣ್ಯೇ .

ಪ್ರತ್ಯೇಕಾಧಿಕರಣಪ್ರಸಿದ್ಧಯಾ ಸಾಧ್ಯವಿಶಿಷ್ಟಾನುಮಿತಿಃ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಾಪ್ತಿನಿರೂಪಣಂ
ಚೇತಿ .

ಸಂದಿಗ್ಧಸಾಧ್ಯವಾನ್ ಪಕ್ಷಃ . ಯತಾ ಧೂಮವತ್ತ್ವೇ ಹೇತೌ ಪರ್ವತಃ .. 14..

ದೀಪಿಕಾ

ಪಕ್ಷಲಕ್ಷಣಮಾಹ —- ಸಂದಿಗ್ಧೇತಿ .. ನನು

ಶ್ರವಣಾಂತರಭಾವಿಮನನಸ್ಥಲೇ ಅವ್ಯಾಪ್ತಿಃ . ತತ್ರ ವೇದವಾಕ್ಯೈರಾತ್ಮನೋ

ನಿಶ್ಚಿತ್ತೇನ ಸಂದೇಹಾಭಾವಾತ್ . ಕಿಂಚ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಽಪಿ ವಹ್ನೌ

ಯತ್ರೇಚ್ಛಯಾನುಮಿತಿಸ್ತತ್ರಾವ್ಯಾಪ್ತಿರಿತಿ ಚೇತ್ ನ, ಉಕ್ತಪಕ್ಷತಾಶ್ರಯತ್ವಸ್ಯ

ಪಕ್ಷಲಕ್ಷಣತ್ವಾತ್ .

ನಿಶ್ಚಿತಸಾಧ್ಯವಾನ್ ಸಪಕ್ಷಃ, ಯಥಾ ತತ್ತ್ವೈವ ಮಹಾನಸಂ .. 15..

ದೀಪಿಕಾ

ಸಪಕ್ಷಲಕ್ಷಣಮಾಹ —- ನಿಶ್ಚಿತೇತಿ ..

ನಿಶ್ಚಿತಸಾಧ್ಯಾಭಾವವಾನ್ ವಿಪಕ್ಷಃ . ಯಥಾ ತತ್ತ್ವೈವ ಮಹಾಹ್ರದಃ .. 16..

ದೀಪಿಕಾ

ವಿಪಕ್ಷಲಕ್ಷಣಮಾಹ —- ನಿಶ್ಚಿತೇತಿ ..

ಸವ್ಯಭಿಚಾರವಿರುದ್ಧಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಾಸಿದ್ಧಬಾಧಿತಾಃ ಪಂಚ ಹೇತ್ವಾಭಾಸಾಃ .. 17..

ದೀಪಿಕಾ

ಏವಂ ಸದ್ಧೇತೂನ್ನಿರೂಪ್ಯ ಅಸದ್ಧೇತೂನ್ನಿರೂಪಯಿತುಂ ವಿಭಜತೇ —

ಸವ್ಯಭಿಚಾರೇತಿ .. ಅನುಮಿತಿಪ್ರತಿಬಂಧಕಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವಂ

ಹೇತ್ವಾಭಾಸತ್ವಂ .

ಸವ್ಯಭಿಚಾರಃ ಅನೈಕಾಂತಿಕಃ . ಸ ತ್ರಿವಿಧಃ

ಸಾಧಾರಣಾಸಾಧಾರಣಾನುಪಸಂಹಾರಿಭೇದಾತ್ .. 18..

ದೀಪಿಕಾ

ಸವ್ಯಭಿಚಾರಂ ವಿಭಜತೇ — ಸ ತ್ರಿವಿಧ ಇತಿ ..

ತತ್ರ ಸಾಧ್ಯಾಭಾವವದ್ವೃತ್ತಿಃ ಸಾಧಾರಣಃ ಅನೈಕಾಂತಿಕಃ, ಯಥಾ ಪರ್ವತೋ

ವಹ್ನಿಮಾನ್ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್ ಇತಿ . ಪ್ರಮೇಯತ್ವಸ್ಯ ವಹ್ನಯಭಾವವತಿ ಹ್ರದೇ
ವಿದ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ .. 19..

ದೀಪಿಕಾ

ಸಾಧಾರಣಂ ಲಕ್ಷಯತಿ --- ತತ್ರೇತಿ .. ಉದಾಹರತಿ --- ಯಥೇತಿ ..

ಸರ್ವಸಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷವ್ಯಾವೃತ್ತಃ ಪಕ್ಷಮಾತ್ರವೃತ್ತಿಃ ಅಸಾಧಾರಣಃ . ಯಥಾ

ಶಬ್ದೋ ನಿತ್ಯಃ ಶಬ್ದತ್ವಾತ್ ಇತಿ . ಶಬ್ದತ್ವಂ ಹಿ ಸರ್ವೇಭ್ಯೋ

ನಿತ್ಯೇಭ್ಯೋಽನಿತ್ಯೇಭ್ಯಶ್ಚ ವ್ಯಾವೃತ್ತಂ ಶಬ್ದಮಾತ್ರವೃತ್ತಿಃ .. 20..

ದೀಪಿಕಾ

ಅಸಾಧಾರಣಂ ಲಕ್ಷಯತಿ --- ಸರ್ವೇತಿ ..

ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕದೃಷ್ಟಾಂತರಹಿತೋಽನುಪಸಂಹಾರೀ . ಯಥಾ ಸರ್ವಮನಿತ್ಯಂ

ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾದಿತಿ . ಅತ್ರ ಸರ್ವಸ್ಯಾಪಿ ಪಕ್ಷತ್ವಾತ್ ದೃಷ್ಟಾಂತೋ ನಾಸ್ತಿ .. 21..

ದೀಪಿಕಾ

ಅನುಪಸಂಹಾರಿಣೋ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ ---- ಅನ್ವಯೇತಿ ..

ಸಾಧ್ಯಾಭಾವವ್ಯಾಪ್ತೋ ಹೇತುವಿರೂಢಃ . ಯಥಾ ಶಬ್ದೋ ನಿತ್ಯಃ ಕೃತಕತ್ವಾದಿತಿ .

ಕೃತಕತ್ವಂ ಹಿ ನಿತ್ಯತ್ವಾಭಾವೇನಾನ್ವಿನಿತ್ಯತ್ವೇನ ವ್ಯಾಪ್ತಂ .. 22..

ದೀಪಿಕಾ

ವಿರೂಢಂ ಲಕ್ಷಯತಿ --- ಸಾಧ್ಯೇತಿ ..

ಯಸ್ಯ ಸಾಧ್ಯಾಭಾವಸಾಧಕಂ ಹೇತ್ವಂತರಂ ವಿದ್ಯತೇ ಸ ಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಃ . ಯಥಾ

ಶಬ್ದೋ ನಿತ್ಯಃ ಶ್ರಾವಣತ್ವಾತ್ ಶಬ್ದತ್ವವತ್ . ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಃ ಕಾರ್ಯತ್ವಾತ್ ಘಟವತ್

.. 23..

ದೀಪಿಕಾ

ಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಂ ಲಕ್ಷಯತಿ --- ಯಸ್ಯೇತಿ ..

ಅಸಿದ್ಧಸ್ಮಿ ವಿಧಃ --- ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧಃ ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧೋ

ವ್ಯಾವೃತ್ಯಾಸಿದ್ಧಶ್ಚೇತಿ .. 24..

ದೀಪಿಕಾ

ಅಸಿದ್ಧಂ ವಿಭಜತೇ — ಅಸಿದ್ಧ ಇತಿ ..

ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧೋ ಯಥಾ ಗಗನಾರವಿಂದಂ ಸುರಭಿ ಅರವಿಂದತ್ವಾತ್ ಸರೋಜಾರವಿಂದತ್

. ಅತ್ರ

ಗಗನಾರವಿಂದಮಾಶ್ರಯಃ ಸ ಚ ನಾಸ್ತೇವ .. 25..

ದೀಪಿಕಾ

ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧಮುದಾಹರತಿ — ಗಗನೇತಿ ..

ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧೋ ಯಥಾ ಶಬ್ದೋ ಗುಣಶ್ಚಾಕ್ಷುಷತ್ವಾತ್ . ಅತ್ರ ಚಾಕ್ಷುಷತ್ವಂ ಶಬ್ದಂ

ನಾಸ್ತಿ ಶಬ್ದಸ್ಯ ಶ್ರಾವಣತ್ವಾತ್ .. 26..

ದೀಪಿಕಾ

ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧಮುದಾಹರತಿ — ಯಥೇತಿ ..

ಸೋಪಾಧಿಕೋ ಹೇತುಃ ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧಃ . ಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕತ್ವೇ ಸತಿ ಸಾಧನಾವ್ಯಾಪಕತ್ವಂ ಉಪಾಧಿಃ . ಸಾಧ್ಯಸಮಾನಾಧಿಕರಣಾತ್ಯಂತಾಭಾವಾಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ವಂ ಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕತ್ವಂ

ಸಾಧನವನ್ನಿಷ್ಠಾತ್ಯಂತಾಭಾವಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ವಂ ಸಾಧನಾವ್ಯಾಪಕತ್ವಂ . ಪರ್ವತೋ ಧೂಮವಾನ್ವಹ್ನಿಮತ್ವಾದಿತ್ಯತ್ರ ಆದ್ರೇಂಧನಸಂಯೋಗ ಉಪಾಧಿಃ . ತಥಾಹಿ . ಯತ್ರ ಧೂಮಸ್ತತ್ರಾದ್ರೇಂಧನಸಂಯೋಗ ಇತಿ ಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕತಾ . ಯತ್ರ ವಹ್ನಿಸ್ತತ್ರಾದ್ರೇಂಧನಸಂಯೋಗೋ ನಾಸ್ತಿ ಅಯೋಗೋಲಕೇ ಆದ್ರೇಂಧನಸಂಯೋಗಾಭಾವಾತ್ ಸಾಧನಾವ್ಯಾಪಕತಾ . ಏವಂ ಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕತ್ವೇ ಸತಿ ಸಾಧನಾವ್ಯಾಪಕತ್ವಾದಾದ್ರೇಂಧನಸಂಯೋಗ ಉಪಾಧಿಃ . ಸೋಪಾಧಿಕತ್ವಾತ್ ವಹ್ನಿಮತ್ವಂ

ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧಂ .. 27..

ದೀಪಿಕಾ

ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ — ಸೋಪಾಧಿಕ ಇತಿ .. ಉಪಾಧೇರ್ಲಕ್ಷಣಮಾಹ

— ಸಾಧ್ಯೇತಿ .. ಉಪಾದಿಶ್ಚತುರ್ವಿಧಃ ಕೇವಲಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕಃ,

ಪಕ್ಷಧರ್ಮಾವಚ್ಛಿನ್ನಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕಃ,

ಸಾಧನಾವಚ್ಛಿನ್ನಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕಃ,

ಉದಾಸೀನಧರ್ಮಾವಚ್ಛಿನ್ನಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕಶ್ಚೇತಿ . ಆದ್ಯಃ ಆದ್ರೇಂಧನಸಂಯೋಗಃ

ದ್ವಿತೀಯೋ ಯಥಾ ವಾಯುಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಪರ್ಶಾಶ್ರಯತ್ವಾತ್ ಇತ್ಯತ್ರ ಬಹಿದ್ರವ್ಯತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವವ್ಯಾಪಕಮುದ್ಭೂತರೂಪವತ್ತ್ವಂ . ತೃತೀಯೋ

ಯಥಾ — ಪ್ರಾಗಭಾವೋ ವಿನಾಶೀ ಜನ್ಯತ್ವಾದಿತ್ಯತ್ರ

ಜನ್ಯತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನಾನಿತ್ಯತ್ವವ್ಯಾಪಕಂ ಭಾವತ್ವಂ . ಚತುರ್ಥೋ ಯಥಾ —

ಪ್ರಾಗಭಾವೋ ವಿನಾಶೀ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್ ಇತ್ಯತ್ರ ಜನ್ಯತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನಾನಿತ್ಯತ್ವವ್ಯಾಪಕಂ ಭಾವತ್ವಂ .

ಯಸ್ಯ ಸಾಧ್ಯಾಭಾವಃ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರೇಣ ನಿಶ್ಚಿತಃ ಸ ಬಾಧಿತಃ . ಯಥಾ

ವಹ್ನಿರನುಷ್ಣೋ ದ್ರವ್ಯತ್ವಾತ್ ಜಲವತ್ . ಅತ್ರಾನುಷ್ಣತ್ವಂ ಸಾಧ್ಯಂ ತದಭಾವ ಉಷ್ಣತ್ವಂ

ಸ್ಪರ್ಶನಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣ ಗುಹ್ಯಾತ ಇತಿ ಬಾಧಿತತ್ವಂ .. 28..

ದೀಪಿಕಾ

ಬಾಧಿತಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ — ಯಸ್ಯೇತಿ .. ಅತ್ರ ಬಾಧಸ್ಯ
 ಗ್ರಾಹ್ಯಭಾವನಿಶ್ಚಯತ್ವೇನ, ಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಸ್ಯ ವಿರೋಧಿಜ್ಞಾನಸಾಮಗ್ರೀತ್ವೇನ
 ಸಾಕ್ಷಾದನುಮಿತಿಪ್ರತಿಬಂಧಕತ್ವಂ . ಇತರೇಷಾಂ ತು ಪರಾಮರ್ಶಪ್ರತಿಬಂಧಕತ್ವಂ .
 ತತ್ರಾಪಿ ಸಾಧಾರಣಸ್ಯಾವ್ಯಭಿಚಾರಾಭಾವರೂಪತಯಾ, ವಿರೂಢಸ್ಯ
 ಸಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯಭಾವತಯಾ ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧಸ್ಯ ವಿಶಿಷ್ಟವ್ಯಾಪ್ಯಭಾವತಯಾ,
 ಅಸಾಧಾರಣನುಪಸಂಹಾರಿಣೋಃ ವ್ಯಾಪ್ತಿಸಂಶಯಾಧಾಯಕತ್ವೇನ
 ವ್ಯಾಪ್ತಿಜ್ಞಾನಪ್ರತಿಬಂಧಕತ್ವಂ, ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧಿಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧಯೋಃ
 ಪಕ್ಷದರ್ಮತಾಜ್ಞಾನಪ್ರತಿಬಂಧಕತ್ವಂ . ಉಪಾಧಿಸ್ತು ವ್ಯಭಿಚಾರಜ್ಞಾನದ್ವಾರಾ
 ವ್ಯಾಪ್ತಿಜ್ಞಾನಪ್ರತಿಬಂಧಕಃ . ಸಿದ್ಧಸಾಧನಂ ತು ಪಕ್ಷತಾವಿಘಟಕತಯಾ
 ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧಾವಂತರ್ಭವತೀತಿ ಪ್ರಾಂಚಃ . ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಾಂತರಮಿತಿ ನವೀನಾಃ ..

ಅಥ ಷಷ್ಠೋಽಧ್ಯಾಯ .

ಉಪಮಿತಿಕರಣಮುಪಮಾನಂ . ಸಂಜ್ಞಾಸಂಜ್ಞಿಸಂಬಂಧಜ್ಞಾನಮುಪಮಿತಿಃ .
 ತತ್ಕರಣಂ

ಸಾದೃಶ್ಯಜ್ಞಾನಂ . ಅತಿದೇಶವಾಕ್ಯಾರ್ಥಸ್ಮರಣಮವಾಂತರ ವ್ಯಾಪಾರಃ . ತಥಾ ಹಿ
 ಕಶ್ಚಿದ್ಧವಯಶಬ್ದಾರ್ಥಮಜಾನನ್ ಕುತಿಶ್ಚಿತ್ ಆರಣ್ಯಕಪುರುಷಾದ್ಗೋಸದೃಶೋ
 ಗವಯ ಇತಿ ಶ್ರುತ್ವಾ ವನಂ ಗತೋ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಂ ಸ್ಮರನ್ ಗೋಸದೃಶಂ ಪಿಂಡಂ
 ಪಶ್ಯತಿ . ತದಂತರಮಸೌ ಗವಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯ ಇತ್ಯುಪಮಿತಿರೂತ್ಪದ್ಯತೇ .. 1..

ದೀಪಿಕಾ

ಉಪಮಾನಂ ಲಕ್ಷಯತಿ — ಉಪಮಿತಿಕರಣಮಿತಿ ..

ಅಥ ಸಪ್ತಮೋಽಧ್ಯಾಯ .

ಆಪ್ತವಾಕ್ಯಂ ಶಬ್ದಃ . ಆಪ್ತಸ್ತು ಯಥಾರ್ಥವಕ್ತಾ . ವಾಕ್ಯಂ ಪದಸಮೂಹಃ . ಯಥಾ
 ಗಾಮಾನಯೇತಿ . ಶಕ್ತಂ ಪದಂ . ಅಸ್ಮಾತ್ಪದಾತ್ ಅಯಮರ್ಥೋ ಬೋಧವ್ಯ
 ಇತೀಶ್ವರಸಂಕೇತಃ

ಶಕ್ತಿಃ .. 1..

ದೀಪಿಕಾ

ಶಬ್ದಂ ಲಕ್ಷಯತಿ — ಆಪ್ತೇತಿ .. ಆಪ್ತಂ ಲಕ್ಷಯತಿ — ಆಪ್ತಸ್ತಿತಿ ..

ವಾಕ್ಯಲಕ್ಷಣಮಾಹ — ವಾಕ್ಯಮಿತಿ .. ಪದಲಕ್ಷಣಮಾಹ — ಶಕ್ತಮಿತಿ ..

ಅರ್ಥಸ್ಮತ್ಯನುಕೂಲಪದಪದಾರ್ಥಸಂಬಂಧಃ ಶಕ್ತಿಃ . ಸಾ ಚ ಪದಾರ್ಥಾಂತರಮಿತಿ
 ಮೀಮಾಂಸಕಾಃ . ತನ್ನಿರಾಸಾರ್ಥಮಾಹ — ಅಸ್ಮಾದಿತಿ .. ಡಿತ್ಥಾದೀನಾಮಿವ

ಘಟಾದೀನಾಮಪಿ ಸಂಕೇತ ಏವ ಶಕ್ತಿಃ ನ ತು ಪದಾರ್ಥಾಂತರಮಿತ್ಯರ್ಥಃ . ನನು
 ಗವಾದಿಪದಾನಾಂ ಜಾತಾವೇವ ಶಕ್ತಿಃ ವಿಶೇಷಣತಯಾ ಜಾತೇಃ
 ಪ್ರಥಮಮುಪಸ್ಥಿತ್ವಾತ್ . ವ್ಯಕ್ತಿಲಾಭಾಸ್ತು ಆಕ್ಷೇಪಾದಿತಿ ಕೇಚಿತ್ . ತತ್ ನ,
 ಗಾಮಾನ್ಯೇತ್ಯಾದೌ ವೃದ್ಧವ್ಯವಹಾರೇಣ ಸರ್ವತ್ರಾನಯನಾದೇವ್ಯಕ್ತಾವೇವ
 ಸಂಭವೇನ, ಜಾತಿವಿಶಿಷ್ಟವ್ಯಕ್ತಾವೇವ ಶಕ್ತಿಕಲ್ಪನಾತ್ . ಶಕ್ತಿಗ್ರಹಶ್ಚ
 ವೃದ್ಧವ್ಯವಹಾರೇಣ . ವ್ಯುತ್ಪಿತ್ಸುರ್ಬಾಲೋ 'ಗಾಮಾನಯ'
 ಇತ್ಯುತ್ಪಮವೃದ್ಧವಾಕ್ಯಶ್ಚವಣಾಂತರಂ ಮಧ್ಯಮವೃದ್ಧಸ್ಯ
 ಪ್ರವೃತ್ತಿಮುಪಲಭ್ಯ ಗವಾನಯನಂ ಚ ದೃಷ್ಟ್ವಾ
 ಮಧ್ಯಮವೃದ್ಧಪ್ರವೃತ್ತಿಜನಕಜ್ಞಾನಸ್ಯಾನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಾಭ್ಯಾಂ ವಾಕ್ತಜನ್ಯತ್ವಂ
 ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ 'ಅಶ್ವಮಾನಯ ಗಾಂ ಬಧಾನ' ಇತಿ ವಾಕ್ಯಾಂತರೇ ಆವಾಪೋದ್ವಾಪಾಭ್ಯಾಂ
 ಗೋಪದಸ್ಯ ಗೋತ್ವವಿಶಿಷ್ಟೇ ಶಕ್ತಿಃ, ಅಶ್ವಪದಸ್ಯ ಅಶ್ವತ್ವವಿಶಿಷ್ಟೇ
 ಶಕ್ತಿರಿತಿ ವ್ಯುತ್ಪದ್ಯತೇ . ನನು ಸರ್ವತ್ರ ಕಾರ್ಯಪರತ್ವಾದ್ವಯವಹಾರಸ್ಯ
 ಕಾರ್ಯಪರವಾಕ್ಯ ಏವ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿನ ಸಿದ್ಧಪರ ಇತಿ ಚೇತ್ ನ . "ಕಾಶ್ಯಾಂ
 ತ್ರಿಭುವಂತಿಲಕೋ ಭೂಪತಿರಾಸ್ತೇ" ಇತ್ಯಾದೌ ಸಿದ್ಧೇಽಪಿ ವ್ಯವಹಾರಾತ್, 'ವಿಕಸಿತಪದ್ಮೇ ಮಧುಕರಸ್ತಿಷ್ಠತಿ' ಇತ್ಯಾದೌ
 ಪ್ರಸಿದ್ಧಪದಸಮಭಿವ್ಯವಹಾರಾನ್ಸಿದ್ಧೇಽಪಿ ಮಧುಕರಾದಿವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿದರ್ಶನಾಚ್ಚ .
 ಲಕ್ಷಣಾಪಿ ಶಬ್ದವೃತ್ತಿಃ . ಶಕ್ಯಸಂಬಂದೋ ಲಕ್ಷಣಾ . ಗಂಗಾಯಾಂ ಘೋಷ
 ಇತ್ಯತ್ರ ಗಂಗಾಪದವಾಚ್ಯಪ್ರವಾಹಸಂಬಂಧಾದೇವ ತೀರೋಪಸ್ಥಿತೌ ತೀರೇಽಪಿ
 ಶಕ್ತಿನಃ ಕಲ್ಪತೇ . ಸೈಧವಾದೌ ಲವಣಾಶ್ವಯೋಃ
 ಪರಸ್ಪರಸಂಬಂಧಾಭಾವಾನಾನಾಶಕ್ತಿಕಲ್ಪನಂ . ಲಕ್ಷಣಾ ತ್ರಿವಿಧಾ ---
 ಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣಾ, ಅಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣಾ, ಜಹದಜಲ್ಲಕ್ಷಣಾ ಚೇತಿ . ಯತ್ರ
 ವಾಚ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯಾನ್ವಯಾಭಾವಃ ತತ್ರ ಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣಾ . ಯಥಾ ಮಂಚಾಃ ಕ್ರೋಶಂತೀತಿ .
 ಯತ್ರ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯಾನ್ವಯಃ, ತತ್ರ ಅಜಹದಿತಿ . ಯಥಾ ಭತ್ತಿಣೋ
 ಗಚ್ಚಂತೀತಿ . ಯತ್ರ ವಾಚ್ಯೈಕದೇಶತ್ಯಾಗೇನ ಏಕದೇಶಾನ್ವಯಃ, ತತ್ರ
 ಜಹದಜಹದಿತಿ . ಯಥಾ ತತ್ತ್ವ ಮಸೀತಿ . ಗೌಣ್ಯಪಿ ಲಕ್ಷಣೈವ
 ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಣಗುಣಸಂಬಂಧಸ್ವರೂಪಾ ಯಥಾ ಅಗ್ನಿರ್ಮಾಣವಕ ಇತಿ . ವ್ಯಂಚನಾಪಿ
 ಶಕ್ತಿಲಕ್ಷಣಾಂತರ್ಭೂತಾ, ಶಬ್ದಶಕ್ತಿಮೂಲಾ ಅರ್ಥಶಕ್ತಿಮೂಲಾ ಚ .
 ಅನುಮಾನಾದಿನಾ ಅನ್ಯಥಾಸಿದ್ಧಾ . ತಾತ್ಪರ್ಯಾನುಪಪತ್ತಿರ್ಲಕ್ಷಣಾಬೀಜಂ .
 ತತ್ಪ್ರೀತೀತೀಚ್ಛಯೋಚ್ಚರಿತತ್ವಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ . ತಾತ್ಪರ್ಯಜ್ಞಾನಂಚ
 ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನೇ ಹೇತುಃ ನಾನಾರ್ಥಾನುರೋಧಾತ್ . ಪ್ರಕರಣಾದಿಕಂ
 ತಾತ್ಪರ್ಯಗ್ರಾಹಕಂ .
 ದ್ವಾರಮಿತ್ಯಾದೌ ಪಿಧೇಹೀತಿ ಶಬ್ದಾಧ್ಯಾಹಾರಃ . ನನು

ಅರ್ಥಜ್ಞಾನಾರ್ಥತ್ವಾಚ್ಛಬ್ದಸ್ಯಾರ್ಥಮವಿಜ್ಞಾಯ

ಶಬ್ದಾಧ್ಯಾಹಾರಾಸಂಭವಾದರ್ಥಾಧ್ಯಾಹಾರ ಏವ ಯುಕ್ತ ಇತಿ ಚೇತ್ ನ .

ಪದವಿಶೇಷಜನ್ಯಪದಾರ್ಥೋಪಸ್ಥಿಥೇಃ ಶಾಬ್ದಜ್ಞಾನೇ ಹೇತುತ್ವಾತ್ . ಅನ್ಯಥಾ ‘

ಘಟಃ ಕರ್ಮತ್ವಮಾನಯಂ ಕೃತಿಃ” ಇತ್ಯತ್ರಾಪಿ ಶಾಬ್ದಜ್ಞಾನಪ್ರಸಂಗಾತ್ .

ಪಂಕಜಾದಿಪದೇಷು ಯೋಗರೂಢಿಃ . ಅವಯವಶಕ್ತಿಯೋಗಃ . ಸಮುದಾಯಶಕ್ತೀ
ರೂಢಿಃ .

ನಿಯತಪದ್ಮತ್ವಾದಿಜ್ಞಾನಾರ್ಥಂ ಸಮುದಾಯಶಕ್ತಿಃ . ಅನ್ಯಥಾ ಕುಮುದೇಽಪಿ

ಪ್ರಯೋಗಪ್ರಸಂಗಾತ್ . “ಇತರಾನ್ವಿತೇ ಶಕ್ತಿಃ” ಇತಿ ಪ್ರಾಭಾಕರಾಃ . ಅನ್ವಯಸ್ಯ

ವಾಕ್ಯಾರ್ಥತಯಾ ಭಾನಸಂಭವಾದನ್ವಯಾಂಶೇಽಪಿ ಶಕ್ತಿರ್ನ ಕಲ್ಪನೀಯಾ ಇತಿ

ಗೌತಮೀಯಾಃ .

ಆಕಾಂಕ್ಷಾ ಯೋಗ್ಯತಾ ಸಂನಿಧಿಶ್ಚ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನಹೇತುಃ ಪದಸ್ಯ

ಪದಾಂತರವ್ಯತಿರೇಕಪ್ರಯುಕ್ತಾನ್ವಯಾನನುಭಾವಕತ್ವಂ ಆಕಾಂಕ್ಷಾ . ಅರ್ಥಾಬಾಧೋ

ಯೋಗ್ಯತಾ . ಪದಾನಾಮವಿಲಂಬೇನೋಚ್ಚಾರಣಂ ಸಂನಿಧಿಃ .. 2..

ದೀಪಿಕಾ

ಆಕಾಂಕ್ಷೇತಿ .. ಆಕಾಂಕ್ಷಾದಿಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಅನ್ಯಥಾ

ಆಕಾಂಕ್ಷಾದಿಭ್ರಮಾಚ್ಛಾಬ್ದಭ್ರಮೋ ನ ಸ್ಯಾತ್ . ಆಕಾಂಕ್ಷಾಂ ಲಕ್ಷಯತಿ —

ಪದಸ್ಯೇತಿ .. ಯೋಗ್ಯತಾಲಕ್ಷಣಮಾಹ — ಅರ್ಥೇತಿ .. ಸಂನಿಧಿಲಕ್ಷಣಮಾಹ

— ಪದಾನಾಮಿತಿ . ಅವಿಲಂಬೇನ ಪದಾರ್ಥೋಪಸ್ಥಿತಿಃ ಸಂನಿಧಿಃ . ಉಚ್ಚಾರಣಂ ತು

ತದುಪಯೋಗಿತಯೋಕ್ತಂ .

ಆಕಾಂಕ್ಷಾದಿರಹಿತಂ ವಾಕ್ಯಪ್ರಮಾಣಂ . ಯಥಾ ಗೌರಶ್ಚಃ ಪುರೂಷೋ ಹಸ್ತೀತಿ ನ

ಪ್ರಮಾಣಮಾಕಾಂಕ್ಷಾವಿರಹಾತ್ . ಅಗ್ನಿನಾ ಸಿಂಚೇದಿತಿ ನ ಪ್ರಮಾಣಂ

ಯೋಗ್ಯತಾವಿರಹಾತ್ .

ಪ್ರಹರೇ ಪ್ರಹರೇಸಹೋಚ್ಚಾರಿತಾನಿ ಗಾಮಾನಯೇತ್ಯಾದಿಪದಾನಿ ನ ಪ್ರಮಾಣಂ

ಸಾಂನಿಧ್ಯಾಭಾವಾತ್ .. 3..

ದೀಪಿಕಾ

ಗೌರಶ್ಚ ಇತಿ .. ಘಟಕರ್ಮತ್ವಮಿತ್ಯಪ್ಯನಾಕಾಂಕ್ಷೋದಾಹರಣಂ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ .

ವಾಕ್ಯಂ ದ್ವಿವಿಧಂ . ವೈದಿಕಂ ಲೌಕಿಕಂ ಚ . ವೈದಿಕಮೀಶ್ವರೋಕ್ತತ್ವಾತ್ಸರ್ವಮೇವ

ಪ್ರಮಾಣಂ . ಲೌಕಿಕಂ ತ್ವಾಪೋಕ್ತಂ ಪ್ರಮಾಣಂ . ಅನ್ಯದಪ್ರಮಾಣಂ .. 4..

ದೀಪಿಕಾ

ವಾಕ್ಯಂ ವಿಭಜತೇ — ವಾಕ್ಯಮಿತಿ .. ವೈದಿಕಸ್ಯ ವಿಶೇಷಮಾಹ —

ವೈದಿಕಮೀಶ್ವರೋಕ್ತತ್ವಾದಿತಿ .. ನನು ವೇದಸ್ಯಾನಾದಿತ್ವಾತ್ಕಥಮೀಶ್ವರೋಕ್ತತ್ವಮಿತಿ

ಚೇತ್

ನ . “ವೇದಃ ಪೌರೂಷೇಯಃ ವಾಕ್ಯಸಮೂಹತ್ವಾತ್ ಭಾರತಾದಿವತ್” ಇತ್ಯನುಮಾನೇನ ಪೌರೂಷೇಯತ್ವಸಿದ್ಧೇಃ . ನ ಚ ಸ್ಮರ್ಯಮಾಣಕರ್ತೃಕತ್ವಮುಪಾಧಿಃ, ಗೌತಮಾದಿಭಿಃ ಶಿಷ್ಯಪರಂಪರಯಾ ವೇದೇಽಪಿ ಸಕರ್ತೃಕತ್ವಸ್ಮರಣೇನ ಸಾಧನವ್ಯಾಪಕತ್ವಾತ್ . “ತಸ್ಮಾತ್ತೇಪಾನಾತ್ರಯೋ ವೇದಾ ಅಜಾಯಂತ” ಇತಿ ಶ್ರುತೇಶ್ಚ . ನನು ವರ್ಣಾ ನಿತ್ಯಾಃ, ಸ ಏವಾಯಂ ಗಕಾರ ಇತಿ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾಬಲಾತ್ . ತಥಾ ಚ ಕಥಂ ವೇದಸ್ಯಾನಿತ್ಯತ್ವಮಿತಿ ಚೇತ್ ನ, “ಉತ್ಪನ್ನೋ ಗಕಾರೋ ವಿನಿಷ್ಠೋ ಗಕಾರ ’ ಇತ್ಯಾದಿಪ್ರತೀತ್ಯಾ ವರ್ಣಾನಾಮನಿತ್ಯತ್ವಾತ್, “ಸೋಽಯಂ ಗಕಾರ ’ ಇತಿ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾಯಾಃ “ಸೀಯಂ ದೀಪಜ್ವಾಲಾ ’ ಇತಿವತ್ಸಾಜಾತ್ಯಾವಲಂಬನತ್ವಾತ್, ವರ್ಣಾನಾಂ ನಿತ್ಯತ್ವೇಽಪ್ಯಾನುಪೂರ್ವಾವಿಶಿಷ್ಟವಾಕ್ಯಸ್ಯಾನಿತ್ಯತ್ವಾಚ್ಚ . ತಸ್ಮಾದೀಶ್ವರೋಕ್ತಾ ವೇದಾಃ .

ಮನ್ವಾದಿಸ್ಮೃತೀನಾಮಾಚಾರಾಣಾಂ ಚ ವೇದಮೂಲಕತಯಾ ಪ್ರಮಾಣ್ಯಂ . ಸ್ಮೃತಿಮೂಲವಾಕ್ಯಾನಾಮಿದಾನೀಮನಧ್ಯಯನಾತ್ತನ್ಮೂಲಭೂತಾ ಕಾಚಿಚ್ಛಾರವೋತ್ಪನ್ನೇತಿ ಕಲ್ಪ್ಯತೇ . ನನು ಪಠ್ಯಮಾನವೇದವಾಕ್ಯೋತ್ಪಾದನಸ್ಯ ಕಲ್ಪಯಿತುಮಶಕ್ಯತಯಾ ವಿಪ್ರಕೀರ್ಣವಾದಸ್ಯಾಯುಕ್ತತ್ವಾನ್ನಿತ್ಯಾನುಮೇಯೋ ವೇದೋ ಮೂಲಮಿತಿ ಚೇತ್ ನ, ತಥಾ ಸತಿ ಕದಾಪಿ ವರ್ಣಾನಾಮಾನುಪೂರ್ವೀಜ್ಞಾನಾಸಂಭವೇನ ಬೋಧಕತ್ವಾಸ/ನ್ಭವಾತ್ . ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನಂ ಶಾಬ್ದಜ್ಞಾನಂ . ತತ್ಕರಣಂ ಶಬ್ದಃ .. 5.. ದೀಪಿಕಾ

ನನು ಏತಾನಿ ಪದಾನಿ ಸ್ಮಾರಿತಾರ್ಥಸಂಸರ್ಗವಂತಿ ಆಕಾಂಕ್ಷಾದಿಮತ್ತದಕದಂಬಕತ್ವಾತ್ ಮದ್ವಾಕ್ಯವತ್ ಇತ್ಯನುಮಾನಾದೇವ ಸಂಸರ್ಗಜ್ಞಾನಸಂಭವಾಚ್ಛಬ್ದೋ ನ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಮಿತಿ ಚೇನ್ನ . ಅನುಮಿತ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ ವಿಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಶಾಬ್ದಜ್ಞಾನಸ್ಯ “ಶಾಬ್ದಾತ್ಪ್ರತೈಮಿ” ಇತ್ವನುವ್ಯವಸಾಯಂಸಾಕ್ಷಿಕಸ್ಯ ಸರ್ವಸಂಮತತ್ವಾತ್ . ನನ್ನರ್ಥಾಪತ್ತಿರಪಿ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಮಸ್ತಿ “ಪೀನೋ ದೇವದತ್ತೋ ದಿವಾ ನ ಭುಂಕ್ತೇ ’ ಇತಿ ದೃಷ್ಟೇ ಶ್ರುತೇ ವಾ ಪೀನತ್ವಾನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತ್ಯಾ ರಾತ್ರಿಭೋಜನಮರ್ಥಾಪತ್ತ್ಯಾ ಕಲ್ಪ್ಯತ ಇತಿ ಚೇನ್ನ . “ದೇವದತ್ತೋ ರಾತ್ರೆ ಭುಂಕ್ತೇ ದಿವಾಽಭುಂಜಾನತ್ತೇ ಸತಿ ಪೀನತ್ವಾತ್” ಇತ್ಯನುಮಾನೇನೈವ ರಾತ್ರಿಭೋಜನಸ್ಯ ಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ . ಶತೇ ಪಂಚಾಶದಿತಿ ಸಂಭವೋಽಪ್ಯನುಮಾನಮೇವ .

“ಇಹ ವಟೀ ಯಕ್ಷಸ್ತಿಷ್ಠತಿ” ಇತ್ಯೈತಿಹ್ಯಮಪಿ ಅಜ್ಞಾತಮ್ಲವಕ್ತೃಕಶಬ್ದ ಏವ . ಚೇಷ್ಟಾಪಿ ಶಬ್ದಾನುಮಾನದ್ವಾರಾ ವ್ಯವಹಾರಹೇತುರಿತಿ

ನ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಂ . ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನೋಪಮಾನಶಬ್ದಾಶ್ಚತ್ವಾರೈವ
ಪ್ರಮಾಣಾನಿ ..

ಅಥ ಅಷ್ಟಮೋಽಧ್ಯಾಯ . NaiyAyikA theory on epistemology

ಜ್ಞಾನಾನಾಂ ತದ್ವತಿ ತತ್ಪ್ರಕಾರಕತ್ವಂ ಸ್ವತೋಗ್ರಾಹ್ಯಂ ಪರತೋ ವೇತಿ ವಿಚಾರ್ಯತೇ .
ತತ್ರ ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿಃ — ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ

ತದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಗ್ರಾಹಕಯಾವಜ್ಞಾನಗ್ರಾಹಕಸಾಮಗ್ರೀಗ್ರಾಹ್ಯಂ ನ ವಾ ಇತಿ . ಅತ್ರ
ವಿಧಿಕೋಟಿಃ ಸ್ವತಸ್ತ್ವಂ . ನಿಷೇಧಕೋಟಿಃ ಪರತಸ್ತ್ವಂ . ಅನುಮಾನಾದಿಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವೇನ
ಸಿದ್ಧಸಾಧನವಾರಣಾಯ ಯಾವದಿತಿ . ಇದಂ ಜ್ಞಾನಮಪ್ರಮಾ “ಇತಿ ಜ್ಞಾನೇನ
ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಗ್ರಹಾದ್ವಾಧವಾರಣಾಯ — ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಗ್ರಹಕೇತಿ..

ಇದಂ ಜ್ಞಾನಮಪ್ರಮಾ ಇತ್ಯನುವ್ಯವಸಾಯನಿಷ್ಠಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಗ್ರಹಕಸ್ಯಾಪಿ
ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಗ್ರಹಕತ್ವಾಭಾವಾತ್ಸ ತಸ್ತ್ವಂ ನ ಸ್ಯಾದತಸ್ತದಿತಿ .

ತಸ್ಮಿನ್ಗ್ರಾಹ್ಯಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಶ್ರಯೇಽಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಗ್ರಾಹಿಕೇತ್ಯರ್ಥಃ . ಉದಾಹೃತಸ್ಥಲೇ
ವ್ಯವಸಾಯಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಗ್ರಾಹಕಸ್ಯಾಪ್ಯನುವ್ಯವಸಾಯೇ ತದ್ಗ್ರಾಹಕತ್ವಾತ್ಸ ತಸ್ತ್ವಸಿದ್ಧಿಃ

ನನು ಸ್ವತ ಏವ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಗೃಹ್ಯತೇ, “ಘಟಮಹಂ ಜಾನಾಮಿ ’

ಇತ್ಯನುವ್ಯವಸಾಯೇನ ಘಟಘಟತ್ವಯೋರಿವ ತತ್ಸಂಬಂಧಸ್ಯಾಪಿ ವಿಷಯೀಕರಣಾತ್
ವ್ಯವಸಾಯರೂಪ ಪ್ರತ್ಯಾಸತ್ತೇಸ್ತಲ್ಯತ್ವಾತ್ . ಪುರೋವರ್ತಿನಿ ಪ್ರಕಾರಸಂಬಂಧಸ್ಯೈವ
ಪ್ರಮಾತ್ವಪದಾರ್ಥತ್ವಾದಿತಿ ಚೇತ್ ನ . ಸ್ವತಃಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಗ್ರಹೇ “ಜಲಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಮಾ
ನ ವಾ” ಇತ್ಯನಭ್ಯಾಸದಶಾಯಾಂ ಪ್ರಮಾತ್ವಸಂಶಯೋ ನ ಸ್ಯಾತ್ . ಅನುವ್ಯವಸಾಯೇನ
ಪ್ರಾಮಾಣಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಿತತ್ವಾತ್ . ತಸ್ಮಾತ್ಸ್ವತೋಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಾಭಾವಾತ್ಪರತೋ ಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಮೇವ

ತಥಾಹಿ . ಪ್ರಥಮಂ ಜಲಜ್ಞಾನಾಂತರಂ ಪ್ರವೃತ್ತೌ ಸತ್ಯಾಂ ಜಲಲಾಭೇ ಸತಿ
ಪೂರ್ವೋತ್ಪನ್ನಂ ಜಲಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಮಾ ಸಫಲಪ್ರವೃತ್ತಿಜನಕತ್ವಾತ್ ಯನ್ನೈವಂ
ತನ್ನೈವಂ ಯಥಾ ಅಪ್ರಮಾ ಇತಿ ವ್ಯತಿರೇಕಿಣಾ ಪ್ರಮಾತ್ವಂ ನಿಶ್ಚೀಯತೇ .

ದ್ವಿತೀಯಾದಿಜ್ಞಾನೇಷು ಪೂರ್ವಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಾಂತೇನ
ತತ್ಸಜಾತೀಯತ್ವಲಿಂಗೇನಾನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಿಣಾಪಿ ಗೃಹ್ಯತೇ . ಪ್ರಮಾಯಾ
ಗುಣಜನ್ಯತ್ವಮುತ್ಪತ್ತೌ ಪರತಸ್ತ್ವಂ . ಪ್ರಮಾಸಾಧಾರಣಕಾರಣಂ ಗುಣಃ,
ಅಪ್ರಮಾಸಾಧಾರಣಕಾರಣಂ ದೋಷಃ . ತತ್ರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇ
ವಿಶೇಷಣವದ್ವಿಶೇಷ್ಯಸಂನಿಕರ್ಷೋ ಗುಣಃ . ಅನುಮಿತೌ ವ್ಯಾಪಕವತಿ
ವ್ಯಾಪ್ಯಜ್ಞಾನಂ . ಉಪಮಿತೌ ಯಥಾರ್ಥಸಾದೃಶ್ಯಜ್ಞಾನಂ . ಶಾಬ್ದಜ್ಞಾನೇ

ಯಥಾರ್ಥಯೋಗ್ಯತಾಜ್ಞಾನಂ . ಇತ್ಯಾದ್ಯೂಹನೀಯಂ . ಪುರೋವರ್ತಿನಿ
ಪ್ರಕಾರಾಭಾವಸ್ಯಾನುವ್ಯವಸಾಯೇನಾನುಪಸ್ಥಿತತ್ವಾದಪ್ರಮಾತ್ತಂ ಪರತ ಏವ
ಗೃಹ್ಯತೇ .

ಪಿತ್ತಾದಿದೋಷಜನ್ಯತ್ವಮುತ್ಪತ್ತೌ ಪರತಸ್ತ್ವಂ . ನನು ಸರ್ವೇಷಾಂ ಜ್ಞಾನಾನಾಂ
ಯಥಾರ್ಥತ್ವಾದಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಮೇವ ನಾಸ್ತೀತಿ . ನ ಚ “ಶುಕ್ತಾವಿದಂ ರಜತಂ”

ಇತಿ ಜ್ಞಾನಾತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿದರ್ಶನಾದನ್ಯಥಾಖ್ಯಾತಿಸಿದ್ಧಿರಿತಿ ವಾಚ್ಯಂ .

ರಜತಸ್ಮತ್ಪುರೋವರ್ತೀಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಮೇವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಸಂಭವಾತ್ .

ಸ್ವತಂತ್ರೋಪಸ್ಥಿತೇಷ್ಟಭೇದಾಗ್ರಹಸ್ಯೈವ ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರವರ್ತಕತ್ವೇನ “ನೇದಂ
ರಜತಂ” ಇತ್ಯಾದೌ ಅತಿಪ್ರಸಂಗಾಭಾವಾದಿತಿ ಚೇತ್ ನ . ಸತ್ಯರಜಸ್ಥಲೇ

ಪುರೋವರ್ತವಿಶೇಷ್ಯಕರಜತತ್ವಪ್ರಕಾರಕಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಲಾಘವೇನ

ಪ್ರವೃತ್ತಿಜನಕತಯಾ ಶುಕ್ತಾವಪಿ ರಜತಾರ್ಥಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಜನಕತ್ವೇನ

ವಿಶಿಷ್ಟಜ್ಞಾನಸ್ಯೈವ ಕಲ್ಪನಾತ್ .

Encoded by Ashish Chandra ashish_chandr70@hotmail.com

The author of Tarka Sangraha, along with its Dipika is

Annambhatta . This is a very well known work and most Vedantins

today consider it as the stepping stone to understand the

Nyaya-Vaisheshika, systems of logic.

——
Tarka Sangraha 1-8

pdf was typeset on March 24, 2024

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

